

tirer les marrons du feu avec la patte du chat, un grand nombre de fois
selon le besoin.
Voyez la figure.

29 703/c

B. XIII.

Large paper, issue

Hundred marks (Carl Friedrich)

29, 7/13/80

61.4.9

29260

Payne
7/13/80

ΙΤΟ

— ΑΥΤΑΙΣ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΓΑΙΩ ΤΙΝΙ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗΜΑΤΙΣΕΝ ΕΛΘΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟ
 ΡΟΝ ΒΗΜΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΑΙ ΕΙΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΖΙΟΥ ΕΛΘΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟΝ
 ΚΑΙ ΘΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΔΑΚΤΥΛΟΥΣ ΕΠΑΝΩ ΤΟΥ ΒΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΑΡΑΙ ΤΗΝ ΧΕΙ
 ΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΙΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΝ ΑΝΕΒΛΕΨΕ ΤΟΥ
 ΔΗΜΟΥ ΠΑΡΕΣΤΩΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΧΑΙΡΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ ΖΩΣΑΙ ΑΡΕΤΑΙ ΕΓΕΝΟΝΤΟ ΕΠΙ
 ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΗΜΩΝ ΑΝΤΟΝΕΙΝΟΥ

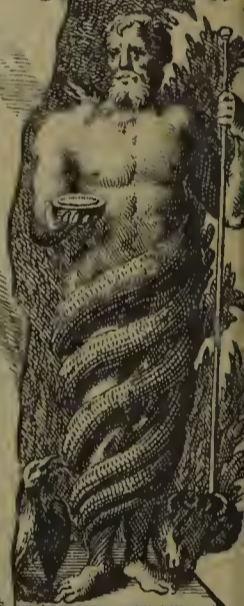
— ΛΟΥΚΙΟΥ ΠΛΕΥΡΕΙΤΙΚΩ ΚΑΙ ΑΦΗΛΠΙΣΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗΜΑΤΙ
 ΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΩΜΟΥ ΑΡΑΙ ΤΕΦΡΑΝ ΚΑΙ ΜΕΤ ΟΙΝΟΥ ΑΝΑ
 ΦΥΡΑΣΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΙΝΑΙ ΕΠΙ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΚΑΙ ΕΣΩΘΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΗΨΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ
 ΤΩ ΘΕΩ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΣΥΝΕΧΑΡΗΑΥΤΩ

— ΔΙΜΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΙ ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΑΦΗΛΠΙΣΜΕΝΩ ΥΠΟ ΠΑΝΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΧΡΗΜΑ
 ΤΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΒΩΜΟΥ ΑΡΑΙ ΚΟΚΚΟΥΣ ΣΤΡΟΒΙΛΟΥ ΚΑΙ
 ΦΑΓΕΙΝ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΕΠΙ ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ ΚΑΙ ΕΣΩΘΗ ΚΑΙ ΕΛΘΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑ
 ΗΨΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΕΜΠΡΟΣΘΕΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

— ΟΪΑΛΕΡΙΩ ΑΠΡΩ ΣΤΡΑΤΗΩΤΗ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗΜΑΤΙΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΛΑΒΕΙΝ ΑΙΜΑ
 ΕΞ ΑΛΕΚΤΡΥΟΝΟΣ ΛΕΪΚΟΥ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΛΛΥΡΙΟΥ ΣΥΝΤΡΙΨΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙ
 ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΠΙΧΡΕΙΣΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΕΒΛΕΨΕΝ ΚΑΙ ΕΛΗΛΥΘΕΝ
 ΚΑΙ ΗΨΧΑΡΙΣΤΗΣΕΝ ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΩ ΘΕΩ

ΕΘ

CAROLI FRIDERICI HVNDERTMARK

PHIL. ET MED. D. EIVSDEMQUE P. P. E. IN ACADEMIA LIPSIENSI ACAD-
MIARVM IMPERIALIS ROMANAE N. C. BONONIENSIS ET REGIAE
HOLMIENSIS COLLEGAE

LIBER SINGVLARIS
DE
INCREMENTIS
ARTIS MEDICAE

PER
EXPOSITIONEM AEGROTORVM
APVD VETERES
IN VIAS PVBLICAS ET TEMPLA

EDITIO ALTERA AVCTIOR ET EMENDATIO

LIPSIAE

IN OFFICINA IOANNIS FRIDERICI GLEDITSCH

CIO 1800 XLIX

EMINENTISSIMO ET REVERENDISSIMO

PRINCIPI

ANGELO MARIAE

TIT. S. MARCI CARDINALI

QVIRINO

SVMMO BIBLIOTHECAE VATICANAE

PRAEFECTO

EPISCOPO BRIXIANO

DVCI MARCHIONI COMITI

CETERA

DOMINO SVO LONGE GRA-
TIOSISSIMO

P R I N C I P I

S A P I E N T I P I O D O C T O M V N I F I C O

E T

D E O M N I B V S M V N E R I B V S I M M O R T A L I T E R M E R I T O

S T A T O R I L I T T E R A R V M

S E R A E C O M M E M O R A N D O P O S T E R I T A T I

M A E C E N A T I

S V O

S V M M A P I E T A T E E T R E L I G I O N E S V S P I C I E N D O

V E N E R A N D O

H V I V S Q V I D Q V I D E S T M O N I M E N T I

S A C R V M E S S E I V B E T

D E V O T I S S I M V S C L I E N S

C A R O L V S F R I D E R I C V S H V N D E R T M A R K

EMINENTISSIME CARDI-
NALIS
REVERENDISSIME PRIN-
CEPS
MAECENAS INDVLGENTISSIME

TE, cuius Purpuram pridem veneratus, et me-
rita rem in publicam, cum sacram, tum omnem

*litterariam, summa illa dignitate adhuc longe ma-
iora, admiratus sum, nunc me propius adire, et
qualecumque hoc singularis meae in TE pietatis
publicum monumentum TIBI, quam submississime
potest, offerre, egregia TVA, quam in me esse
perspexi, voluntas et gratia permittent. Nouum
me hominem, et id vix sperare audentem, non tan-
tum quam liberalissime ultro in clientelam recepisti,
sed publicum etiam illius TVAE in me indulgen-
tiae haud erubisti edere testimonium. Et quum ve-
ra laus omnino sit, laudari laudato a viro: summa
profecto laude me ornatum, immo gloria cumulatum
esse, facile concipiet, quicumque, me, et mea scripta,
summo QVIRINO, Viro omni laude maiori,
non omni ex parte displicuisse, intellexerit. Erat
in illis leuissima haec dissertatio, quae TIBI pro-
bari videbatur: hinc, ad eandem curis posterioribus
perpoliendam, TVOque suffragio adhuc digniorem
reddendam, continuo me contuli. En! TIBI ita-
que eandem, redeuntem ad TE, et TVO EMI-
NENTISSIMO NOMINI inscriptam,
quam*

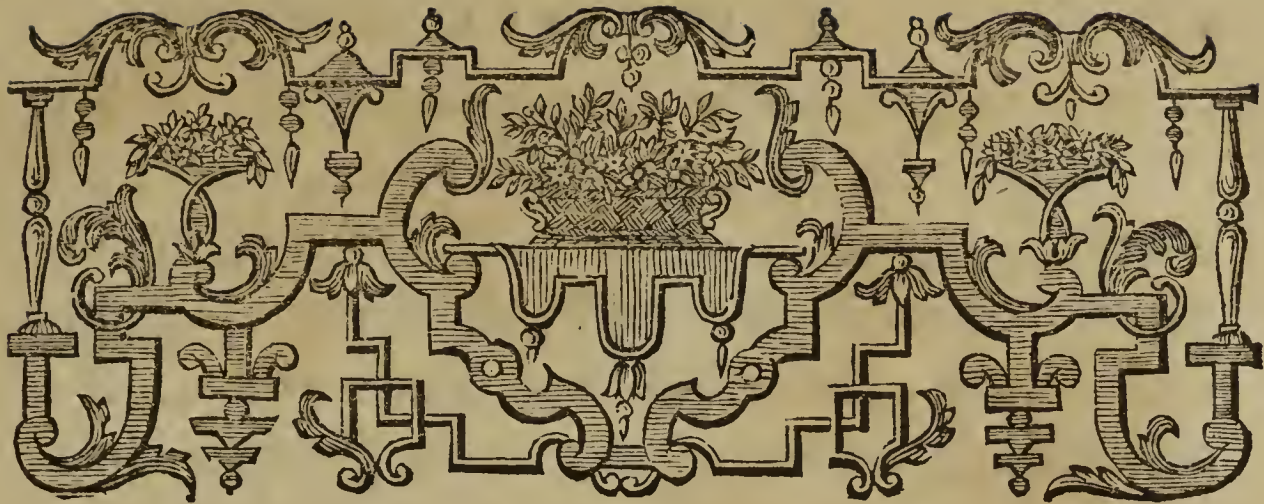
quam ut, qua consueuisti, lenitate benignius accipere, meaeque confidentiae et temeritati clementius ignoscere velis, oro, immo efflagito. In celebrandis TVIS virtutibus, summa scilicet in Deum pietate, perfecta disciplinarum scientiarumque fere omnium cognitione atque doctrina, munificentia, comitate et gratia erga omnes, maxima cum voluptate versarer; si earum adeo facilis esset et expedita via, neque tot longe digniora et immortalia earundem suppeterent documenta: per summam tamen illam, quae earum est princeps omnium, TVAM modestiam id saltem attigisse liceat, hoc omnes honestos in maximam TVI abripere admirationem, TE, quum ipse in summo rerum fastigio et affluentia sis constitutus, TVA tamen sponte, et data opera, aerumnae humanae quasi fieri participem, ut, ad levandam miserorum hominum calamitatem natus, ideoque mortalibus a summo Numine maximo beneficio concessus, esse videaris. Quum TE tandem, omni felicitate adauctum esse, cognoscam, votis deuotissimi clientis profecto nihil relictum est, nisi, ut Deus
Optimus

*Optimus, Maximus, TE tam diu saluum seruet at-
que incolumem, donec naturam ipsam satietate viuen-
di expleueris. Vale et faue*

*EMINENTISSIMI ET REVE-
RENDISSIMI TVI NOMINIS*

LIPSIÆ
ANTE IPSAS KAL. IVLIAS
CICIDCCCXLIX

humillimo clienti
CAROLO FRIDERICO
HVNDERTMARK

Salutem Lecturis.

Prodit iterum tenuissimus libellus academicus: *De Incrementis Artis Medicae per expositionem aegrotorum apud veteres in vias publicas et templa*, curis posterioribus limatus. Hos ante decem annos defendit eundem publice nobiscum, et sub qualicumque nostro praesidio, ex Philosophorum cathedra, Vir Clarissimus, et de elegantiori litteratura egregie meritus, IOANNES BENEDICTVS CARPZOVIVS, graecarum litterarum nunc Professor apud Helmstadienses Publicus Ordinarius, et sui Ordinis hoc tempore Decanus,

canus, amicus noster longe suauissimus. Ea fuit eruditorum in hunc nostrum leuissimum laborem indulgentia, vt nonnullis probari, immo eiusdem exempla desiderari viderentur. Quum itaque altera eiusdem esset adornanda editio, perpoliendam, emendandam, et in plurimis locis augendam, quoad per ceterorum negotiorum rationem licuit, eandem curauimus. Quod si vero quid minus ornate, minus adcommodate a nobis dictum fuerit, vel factum: hoc facilius nos veniam ab aequis rerum aestimatoribus esse impetraturos, confidimus, quod nostrorum nunc studiorum sit longe alia ratio, et in illis amoenissimis elegantissimisque litteris non, nisi laxandi animi causa, interdum nobis liceat versari. Haec erit maxima opusculi nostri commendatio, idem EMINENTISSIMI QVIRINI REVERENDISSIMO NOMINE ornatum, praesidioque munitum, in publicum prodire. Valete. Dabam Lipsiae ante ipsas Kalendas Iulias MDCC XLIX.

Conspectus
totius libri.

SECTIO I.

De expositione aegrotorum in vias
publicas sigillatim.

§ I.
Instituti ratio.

§ II.
*Ridiculi nimis curiosi primorum cuiusuis
artis principiorum inquisitores. Ars medica
quo modo inuenta? Expositione aegroto-
rum incrementa capit.*

§ III.
*Huius generis expositio antiquissimis est
facta temporibus. Apud quas gentes spe-
ciatim? Apud quas singulatim auctoritate
publica et lege?*

§ IV.
*Consuetudo haec apud Iudaeos non rece-
pta fuisse videtur. DOUGTAEI saltim
et VINKII argumenta, pro hac re pro-
banda, adlata, valde debilia, immo nulla.*

§ V.
*VINKIUS iterum refutatus, falso ad-
ferens hunc ritum Romanis ex SVETO-
NII loco male intellecto, et perperam ad
Romanos tracto, quum de Rhodiensibus
agat.*

§ VI.
*VINKIUS denuo castigatus. Vocis
depositus et desperatus eandem esse vim
atque potestatem, demonstratur.*

§ VII.
*Vexati loci VIRGILII tentata expli-
catio. Eius vindicatio contra alienas plu-
rimorum sententias. Nostrae de eodem pro-
batio ex SILIO ITALICO et G. BAR-
THIO.*

SECTIO II.

De expositione aegrotorum in templa medicinae
petendae caussa speciatim.

§ I.
*Expositio aegrotorum in templa, et incu-
batio, generatim demonstrata. Sacerdotes
olim, in primis AEGYPTII, artis me-
dicinae peritissimi. Notatus H. CONRIN-
GIVS.*

§ II.
*De incubatione speciatim. Loca in
Graecia, incubatione clara, fanum AE-
SCVLAPII Atheniense, Pergamenum,
Epidaurium, Coum, Triccenfe, Achai-
cum Pellenaenum, reliqua. Item SERA-
PIDIS templum Canobicum, et PLV-
TONIS, PROSERPINAequae aedes, et
antrum CHARONIVM in Nycaeis.*

*Apud Romanos AESCVLAPII templa,
Tiberinum et Antiatinum, incubatione
celeberrima.*

§ III.
*Observanda et peragenda ante incuba-
tionem: ieiunium, sacrificia, lotio ex
aqua marina. Aries AESCVLAPIO
sacer. Incubatio in pellibus. Varias
somniae species.*

§ IV.
*Exempla somniorum, medicamenta extra
incubationem offerentium. Eiusmodi M.
ALEXANDRI somnium fictum, quod plu-
ribus ex STRABONE probatur. VE-*

SPASIANI miraculum simulatum. Notatus I. CASAVBONVS. SVETONIVS explicatus. ADRIANI miraculum non verum.

§ V.

Observata et peracta post incubatio-

nem. Dona, Diis pro recuperata sanitate oblata, donaria dicta. Vestes, aurum vel argentum signatum. I. P. TOMASINI error. Tabulae votivae varii generis. Notatus IANVS BROCKHUIS, et TOMASINVS, iterum lapsus.

SECTIO III.

De ipsis incrementis artis medicae per expositionem aegrotorum in vias publicas et templa.

§ I.

De incrementis artis medicae per expositionem aegrotorum in vias publicas.

§ II.

Defectus testimoniorum hac de re in veterum scriptorum monumentis. Res argumentis evincitur. Emplastra in templo VULCANI ad Memphin descripta inuenta. DAN. CLERICI sententia de medicamentis, Isis dictis. Collyrium templo Ephesio testamento relictum ab auri fabro. ANTIOCHI Theriaca dedicata. I. A. FABRICIVS notatus. SALOMONIS liber curationum in templo Hierosolymorum.

§ III.

Medicamentorum compositio non tantum descripta in templis, sed ipsa etiam remedia ibidem collocata. Item instrumenta chirurgica. CAELIVS AVRELIANVS explicatus. Voluptas et Febris Deae Romanorum.

§ IV.

Incrementa artis medicae per expositionem aegrotorum in templa. Monumentum hic delineatum exponitur. Speciatim inscriptio prima. Sculptorum vitia. Nota-

tus HIERONYMVS MERCVRIALIS, et plurimi eum sequuti. Quid ἑστὶν ἀγέρας? explicatur ex locis novi foederis, et SOPHOCLIS, aliorumque. Sub quo ANTONINO positum hoc monumentum?

§ V.

Secunda inscriptio explicata. Ratio versionis reddita. Operarum vitia. CONRINGIVS, et GONSALIVS DE SALAS, refutati. Vera et legitima haec fuit morbi curatio.

§ VI.

Tertia inscriptio exposita. HIERONYMVS MERCVRIALIS, CONRINGIVS, et TOMASINVS, notati circa eius versionem. Pinus AESCVLAPIO sacra. Coniectura de lapide quodam, a M. VELSERO, et ALMELOVEENIO exposito. Curatio morbi et regulis artis, et experientiae conueniens. Quo modo desperato salutaris?

§ VII.

Quartae inscriptionis expositio. Ornamenta monumenti explicata. Qua ratione vera medicina somnio monstrata? Sacerdotum artificia.

ARTIS MEDICAE
INCREMENTA APVD VETERES
PER EXPOSITIONEM AEGROTORVM
IN VIAS PVBLICAS ET TEMPLA.

SECTIO I.
DE EXPOSITIONE AEGROTORVM IN VIAS
PVBLICAS SIGILLATIM.

§ I.

Instituti ratio.

uum, omnibus mortalibus, sui conseruandi studium atque cupiditatem, a natura insitam atque innatam esse, cognoscamus: illa ars profecto maximi erit facienda, quae seruandae humanae sanitatis praecepta, et leges, quibus labefactatae valetudini quam commodissime subueniatur, suppeditauerit. Hinc ab antiquissimis temporibus, immo ab ipso orbe condito, homines

in eandem omni animi contentione incubuisse ^a, ideoque semper post hominum memoriam summum Medicinae fuisse pretium, quis dubitauerit? Si remotissima tempora, spississimis tenebris obuoluta, immo potius obruta, consideremus, quemlibet minus recte valentem, necessitate ^b coactum, suae ipsum consuluisse saluti, ideoque proprium sui fuisse Medicum, animaduertimus. Et fac etiam, ita esse, ut tum quam plurima minus adcommodate, et naturae non congruenter conuenienterque facta sint: non tamen mireremur, si etiam complures conualuissent, pristinaeque fuissent restituti sanitati; quod rudiores illi homines, nec mollitiae morum effeminati, neque artificiiis coquorum fracti, sed duriori potius vitae, victui simpliciore, parciorique, et corporis exercitationi infuefacti, maximum tutissimumque sanitatis firmandae, et reficiendae, haberent praesidium. Si tamen quis eorundem morbo corripiebatur, vniusque experientia, in proprio corpore facta, haud esse poterat omnibus, et cognoscendis, et sanandis corporis vitiis: aegrotum collocabant, medicinae causa, in viis publicis et templis, ut in illis praetereuntes consulerent, propriumque morbo ab iisdem peterent remedium, in his Numinum suorum opem, per somnium ferendam, efflagitarent. Hoc argumentum in praesentia pertractandum ex reliquis antiquissimae Medicinae monumentis delegimus, nobisque omnis tra-

a) Optimum de hac re tulit iudicium AVR. CORN. CELSVS in *Medicin. Lib. I. Praef. pag. 1*: Haec (scilicet medicina) nusquam non est. Si quidem etiam imperitissimae gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum, morborumque nouerunt.

b) HIPPOCRATES in libro: *περὶ ἀρχαίας ἰητρικῆς. VI. Opp: Vol. I. Edit. IOAN. ANTON. VAN DER LINDEN, Lugd. Bat. 1665. pag. 16*: αὐτὴ ἢ ἀνάγκη ἰητρικὴν ἐποίησε ζητεῖσθαι τε καὶ εὐρεθῆναι ἀνθρώποις.

tractatio ita instituetur, vt primum demonstremus, *aegrotos antiquissimis temporibus ante ianuas et in viis publicis fuisse expositos*, vt ex praetereuntibus quaererent, codemne, vel simili, laborassent morbo, quaque potissimum re fuissent leuati? Explicaturi sumus deinceps, *valetudine adfectos in templis incubuisse*, vt morbi remedium a Numine, per somnium concedendum, peterent. Eiusmodi tandem medicamentorum, et a praetereuntibus, et a Diis, quod putabant, cum aegrotis communicatorum, pluribus fiet mentio, simulque probabitur, *Medicam Artem, tum temporis adhuc fere nullam, hac ex re et initium, et paullo post maxima cepisse incrementa.*

§ II.

Ridiculi nimis curiosi primorum artis cuiuscumque principiorum inquisitores. Ars Medica quo modo inuenta? Expositione aegrotorum in vias publicas capit incrementa.

Nullius artis, quaecumque demum illa est, incipientis atque nascentis ea est dignitas atque excellentia, vt cuiusdam oculos in se conuertat: eius ideoque principia, vere prima, latere in tenebris, et esse obscurissima, nugisque operosis, irrito tamen conatu, quaeri a quamplurimis, nemo sane mirabitur. Quod itaque attinet ad Medicinam, eiusdem prima origo etiam tetra est offusa caligine, quatenus tamquam ars, secundum normam exacta, et regulas quasdam certas disposita, consideratur. Si vero eius ortum ab medicamentis, vel casu, vel consilio, morbo cuidam adhibitis iudicare et supputare velis? ex superius dictis nullo negotio cognoscas, infirmae mortalium valetudinis, et Medicinae, vnam eandem-

eandemque esse aetatem ^c. Quicumque enim se male adfectum sensit, sui conseruandi studio, morbi quaesuisse melam, et tunc Medicinam vere factam fuisse, quis negauerit? Hinc, ex propria, partim ex aliorum experientia diligentius animaduersis, quae huic vel illi morbo essent salutaria, et quae contra eiusdem officerent curationi? sensim paulatimque artis regulae, licet rudiores adhuc, minusque confirmato nitentes fundamento ^d, enatae, longiorique vsu rerum corroboratae, fuerunt. Ad artem vero ita vix inchoatam, debilem, mutilam et mancam ordinandam magis, stabilien- damque, plurimum omnino contulit antiquissimorum popu- lorum ille ritus, nunc fusius exponendus, quo aegrotos ante ianuas in viis publicis olim collocarunt, vt praetereun- tes consulerent, num quid eiusdem, vel similis morbi essent experti? quae esset morbi natura? quod initium? incremen- tum? qui status? quod decrementum? quis finis? quibus tandem auxiliis adiuti pristinam recuperassent sanitatem? Ex plurimorum itaque experientia collata, saltim eosdem, aut similes morbos, curare didicerunt ^e.

§ III.

c) Vid. M. FAB. QVINCTILIANI *Inst. Or. L. II. C. 17. Edit. PETRI BUR- MANN. Lugd. B. 1720 p. 192: Illud ad- monere satis est, omnia, quae ars con- summauerit, a natura initia duxisse: aut tollatur Medicina, quae ex obser- vatione salubrium, atque his contrario- rum, reperta est, et, vt quibusdam placet, tota constat experimentis. Nam et vulnus deligauit aliquis ante, quam haec ars esset: et febrem quiete et abstinentia, non quia rationem vi- debat, sed quia id valetudo ipsa coegerat, mitigauit.*

d) HIPPOCRATES in *lib. iam cit. XXI. pag. 25: Οὐ Φημι δὴ διὰ τῆτο δεῖν τὴν τέχνην ὡς ἐν ἔσσαν, ἐδὲ καλῶς ζητεομένην τὴν ἀρχαίην ἀπο- βαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα ἀκρι- βίην ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῆ ἀπρεκείατε, ὁμῆ δύνασθαι ἤκειν λογισμῶ, ἐκ πολλῆς ἀγνωσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρηται, καὶ ἐκ ἀπὸ τύχης.*

e) GERHARD. IOAN. VOSSIUS *de Philosophia Cap. XI. de origine Medicinae etc. § I: Origo Medicinae est ab experientia. Experientiae oc- casio*

§ III.

Huius generis expositio antiquissimis temporibus est facta. Apud quas gentes speciatim? Apud quas singulatim auctoritate publica et lege?

Antiquissimis ideoque temporibus, antea quam Medici essent, et quum quisque suae ipse consulere salutem, expositionem factam fuisse aegrotorum, Medicinae a praetereuntibus petendae causa, et ea re artem medicam egregia cepisse incrementa, magnamque fuisse factam, disertis verbis adfirmat PLUTARCHVS^f: Οἱ δὲ σφόδρα παλαιοὶ καὶ τὰς νοσῶντας φανερώς προσεῖχον. Τῶν δὲ ἕκαστος εἴ τι πρόσφορον ἔχοι παθῶν αὐτὸς, ἢ παθόντα θεραπεύσας, ἐφραζε τῷ δεινόμενῳ. Καὶ τέχνην ἔτω φασὶν ἐκ πείρας συνεργαζομένην μεγάλην γενέσθαι. Item MAXIMVS, Tyrius, Platonicus g: Φασὶ δὲ καὶ ἰατρικὴν εὐρῆσθαι τὸ ἀρχαῖον ὥδι. Κομίζοντες οἱ οἰκεῖοι τὸν κάμνοντα εἰς τῶν ἀγυῶν τὴν ἐν τριβῇ κατετίθεντο ἐφιτάμενοι δὲ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνερωτῶντες τὸ ἄλγος ὅτῳ τὸ αὐτὸ συμπεσὸν ἔπειτα ὄνατο ἢ ἐδάδῃ τινί, ἢ καύσας, ἢ τεμῶν, ἢ διψήσας, παρετίθεντο, ἕκαστοι ταῦτα κάμνοντι οἱ πεπονθότες πρότερον καὶ ὠφελήμενοι. ἢ δὲ ὁμοίότης τῶν πάθους συναθροίσασα τὴν τῶ ὠφελήσαντος μνήμην, τῇ κατ' ὀλίγον ἐντεύξει ἐπισήμην ἐποίησε τὸ πᾶν. Sed quod haec generatim tantum de antiquissimis gentibus dicta sint; videamus, si suppeditent veterum scriptorum testimonia, quibus id apud gentes, sigillatim nominatas, factum demonstrant. AEGYPTIOS id facere solitos fuisse, paullo inferius e STRABONIS loco elucebit. De BABY-

LONIIS

casio a necessitate. Incrementa dedit consuetudo, qua antiquis temporibus aegri solebant in via exponi, quo rogarent transeuntes, eodemne morbo laborassent, et quo pacto essent restituti.

f) Opp. Tom. II. Lib. qui inscribitur: 'Εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώ-

σας. Vide sis ANDREAM TIRACQUELLVM de Nobilit. Tom. I. Cap. 31.38. THEOD. IANSON AB ALMELOVEEN Inuent. Nou. Antiq. X. p.108. 109.

g) Dissert. XL. Edit. IOAN. DAVISII, p. 416.

B

LONIIS vero speciatiim idem adfirmat STRABO^h: Τὸς δ' ἀρ-
 ρώσας εἰς τὰς τριόδους ἐκλιθέντες, πυνθάνονται τῶν παριόντων εἴ τις
 τί ἔχοι λέγειν τῆ πάθους ἄκος. Οὐδεὶς τέ ἐστιν ἔτιω κακὸς τῶν παρ-
 ιόντων, ὃς ἐκ ἐντυχῶν, εἴ τι φρονεῖ σωτήριον ὑποτίθεται. Quem
 STRABONIS locum LVD. CAEL. RHODIGINVS, de eo ritu,
 apud ASSYRIOS agens, ad verbum fere latine sic redditⁱ:
*Mos genti illi (ASSYRIIS) peruetus, aegrotos in viis propo-
 nendi, exquirendique a praetereuntibus, an morbo id genus norint
 remedia? Etenim nemo tam improbus fuerit, qui sciens non grate
 impertiatur.* Haec non tantum fuisse consuetudinis, sed pu-
 blica etiam lege apud BABYLONIOS esse cautum, ita vt
 fieret, egregie confirmat HERODOTVS^k: Δεύτερος δὲ σοφίῃ
 ὁδε ἄλλος σφι νόμος καλεσθήκεε. Τὸς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέε-
 σι· ἐ γὰρ δὴ χρέωνται ἰητροῖσι. Προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα,
 συμβλεύουσι περὶ τῆς νόσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτον ἔπαθε ὁκοῖον ἂν
 ἔχοι ὁ κάμνων ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. Ταῦτα προσιόντες συμβλεύου-
 σι, καὶ παραινέουσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νόσον, ἢ ἄλ-
 λον εἶδε ἐκφυγόντα· σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα ἔπω σφι ἔξεστι,
 πρὶν ἂν ἐπέεργηται ἠντινα νόσον ἔχη. Ex quo loco simul apparet,
 piaculum fuisse, praeterire eiusmodi publice expositos ante,
 quam quis ad eorum reficiendam sanitatem qualemcumque
 suam contulisset operam. Quod in aliis quam plurimis re-
 bus animaduertere consueuimus, legibus, exempli causa,
 consuetudinibusque populorum, eas transferri a gente in
 gentem, si singularem usum in republica habere videantur,
 id cognoscimus etiam de expositione aegrotorum in loca
 publica, quippe quam admodum vtilem et aliae gentes fu-
 turam

h) *Geograph. Lib. XVI. Edit. AL-
 MELOVEENII, Amstel. 1707. p. 1082.
 Conf. IOANNIS LANGII Epist.
 Medicin. Lib. III. Ep. VI. p. 934.*

i) *Antiqu. Lect. Lib. XVIII Cap. 34.
 k) Edit. Lugd. Bat. 1715. c. not.
 IACOBI GRONOVII Lib. I. Cap.
 197. p. 80.*

turam sibi persuadentes, ab AEGYPTIIS veteribus, aliisque, iam enumeratis, mutuatae sunt. Ita STRABO¹ de hoc ritu, LVSITANIS vsitato, sic exponit: Τὰς δὲ ἀρρώγους, ὥσπερ οἱ Αἰγύπτιοι τὸ παλαιὸν, προσιδέασιν εἰς τὰς ὁδοὺς, τοῖς πεπειραμένοις τῆ πάθος ὑποθήκης χάριν. Et de HIBERIS tandem, Asiae populo, hoc disertum HERM. SOZOMENVS^m edit testimonium: Συμβὰν δὲ μαιράκιον ἐνταῦθα δεινῶς ἀσθενεῖν, περιφέρουσα καθ' ἑκάστον οἶκον ἢ μήτηρ ἐδείκνυεν. ἔθος γὰρ Ἰβηροὶ τῆτο ποιεῖν, ἵν', εἴ τις εὐρεθείη τῆ νοσήμαλος ἰατρὸς εὐπόριστος γένηται τοῖς κάμνουσιν ἢ τῆ πάθος ἀπαλλαγῇ.

§. IV.

Consuetudo haec apud Iudaeos non recepta fuisse videtur, DOUGTAEI saltim et VINKII argumenta, pro hac re probanda, adlata, valde debilia, immo nulla.

Sunt nonnulli antiquorum rituum adeo amantes, vt simul, atque eiusmodi alicuius simulacrum saltim apud populum quemdam inuenerint, eum continuo ad alias gentes, quascumque fere sibi obuias, transferre, eumque tamquam proprium illis adsignare, summo opere studeant. Horum numero adscribendus erit Clar. IOANNES DOUGTAEVSⁿ,

B 2

quando

1) *Geograph. Lib. III. p. 234. Vid. LVD. CAEL. RHODIGINI. Lect. Antiq. Lib. XVIII. Cap. 22.*

m) *In Historia Ecclesiastica, Edit. GVLIELMI READING, L. II. C. 7. p. 53 Cantabrigiae 1720. De SCOTIS idem referentem vide GODOFRED. ANDR. ZAHNIUM in Dissertatione de Orig. Progress. et Dignit. Medic. Vefaliae 1708. edit. p. 36.*

n) *in Analectis sacris, suae Excursibus Philologicis breuib. super diuersis Vet. et Noui Testamenti locis, Part. poster. Excurs. XXIV.*

Amstelaed. 1694. edit. pag. 35. Immo, quod valde mireris, eandem cum DOUGTAEO fouet sententiam IO. CHRPH. WOLFFIUS in Curis Philologicis ad MARCI locum citatum p. 470. Et CORNELIUS ADAMI, V. D. M. Damonensis in Belgio, Exercit. Exeget. Groeningae 1712. edit. p. 145. putat, IEREMIAM Cap. LI, 8, 9, vbi de Babelis exitio est vaticinatus, ad hunc morem perantiquum, aegrotos in viis deponendi, respexisse. Interim ex Chaldaeorum et Assyriorum

quando in loca noui foederis, mox subsequutura, fusius commentatus: *In vicis, ait, seu plateis, vidimus, valetudinarios suos solebant exponere ad transeuntium contuitum, ut sic ab eis forsan sanitatis aliquam methodum acciperent. Fecerunt hoc ipsum hic in Christi transitu.* In eandem sententiam ire nullus dubitat DANIEL VINK^o, quippe qui, hunc veterum attingens morem, eundem IVDÆIS proprium fuisse, adfirmare conatur. *Apud Iudaeos, inquit, etiam viguisse, patet ex loco MARCI P: Καὶ ὅπῃ εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροῦς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθει τὰς ἀσθενῆντας καὶ παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα καὶ τῷ κρασπέδῳ τῷ ἱματίῳ αὐτῷ ἄψωνται καὶ ὅσοι ἀνῆπνοντο αὐτῷ, ἐσώζοντο.* Et in ACTIS APOST. q) ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τὰς ἀσθενεῖς, καὶ τιθεῖν ἐπὶ κλινῶν καὶ κρεβάτων, ἵνα ἐρχομένοι Πέτρος καὶ ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. Sed, his paullo diligentius consideratis, videamus, si cum DOVGTÆO et VINKIO, aliisque, ex re semel, vel iterum, et in casu plane singulari, facta continuo totius cuiusdam populi ritum extorquere valeamus, vel potius in contrariam partem iure quodam nostro abeuntes, eorumdem euertamus sententiam. Constat inter omnes, sacris qui initiati sunt Christianis, Christum Seruatorem, eiusdemque discipulos ea fecisse, quae omnino omnes in summam raperent admirationem;

Hinc

rum hac consuetudine illustrari saltem posse videntur verba IEREMIAE in *Threnis I, 12*, vbi Hierosolyma, a Chaldaeis excisa, depingitur tamquam mulier afflicta, et in viam proiecta, et consilium praetereuntium anxie implorans: *Intuemini! et videte, an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi? et v. 18. Audite, quaeso, omnes populi,*

et adspicite dolorem meum. Conf. IOAN. NIC. WEISSIVS *de re medica veterum Graecorum, ad illustranda quaedam diuini Codicis loca.* Altd. 1746.

o) in *Amoenitat. Philologico-Medicis*, p. 59. Sect. I. Cap. IV. Traiect. ad Rhen. 1730 edit.

p) Cap. VI. v. 56.

q) Cap. V. v. 15.

Hinc populorum, in quibus versabantur, eam factam fuisse in illis fiduciam, vt a viris diuinis etiam diuina expeterent, id quod et ex priori loco clarum fit, vbi Christum rogabant, vt vltimam vestis suae partem ab aegrotis attingi tantum pateretur, certo sibi persuadentes, vel hac re eosdem restitutum iri, et ex altero loco egregie elucet, vbi, vel per umbram Petri aegrotos sanitatem pristinam recuperaturos esse, credebant. Haec vero peracta fuisse, facta aegrotorum in vias publicas expositione, non, quod quidem videtur, a ritu quodam, qui apud IVD AEOS obtinuisset, cuiusque, quod scimus, nullo alio in loco fit mentio, profecta fuerunt, sed IVD AEOS id, necessitate coactos, in hoc tantum casu singulari fecisse, pro comperto habemus. Christus enim Seruator, et discipulus eius Petrus; mirandorum factorum multitudine admodum conspicui, et celebres, numquam incedebant, nisi stupenda hominum turba circumfusi, qui miraculorum videndorum causa eosdem sequebantur; Hinc non tam facilis ad eosdem aditus in domibus erat, id quod vel hic locus demonstrare poterit, vbi in Sacro^r Codice relatum legimus: Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, (Christum) παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπε ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κρᾶββατον, ἐφ ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. Et hoc quidem primum et praecipuum fortassis fuit huius publicae expositionis argumentum, vt scilicet in locis publicis ad Christum hoc facilius pateret aditus. Sed aliud quoddam adhuc hariolamur. Veri scilicet e contrario simile omnino nobis est, IVD AEOS haec, tamquam noua et nondum audita genti illi, eo fecisse consilio, vt hominum, Chri-

B 3

stum

r) MARC. Cap. II. v. 3. 4.

stum Seruatorem, vel Petrum sequentium, multitudo, huius rei nouitate et insolentia perturbata, hoc citius, maiorique impetu, irrueret in locum, vbi expositi essent aegroti, et Christum vel Petrum illic deducere, nouorum videndorum miraculorum spe incitati, niterentur. Quae quum ita sint, poterimusne vsque eo esse confidentes, vt exinde consuetudinem gentis exsculpere audeamus?

§ V.

VINKIUS iterum refutatus, falso adserens hunc ritum ROMANIS ex SVETONII loco male intellecto, et perperam ad ROMANOS tracto, quum de RHODIENSIBVS agat.

Nunc ad ROMANOS transgrediamur, et apud eosdem publice expositos, si quos habent, visitemus aegrotos. Religioni duceret DAN. VINKIUS^s, nisi, eundem apud ROMANOS ritum fuisse, pleno ore adfirmaret. Immo, inquit, hanc consuetudinem etiam apud ROMANOS fuisse, constat ex his VIRGILII verbis^t:

Ille vt depositi proferret fata parentis.

Sed relinquamus paullulum hunc locum, infra eundem fufius disputaturi, et videamus alterum, quem VINKIUS, ex SVETONIO^u desumptum, summum, certissimumque sententiae suae confirmandae suppeditare argumentum, putat. Forte quodam in disponendo die, inquit SVETONIUS, de TIBERIO NERONE, mane praedixerat, quidquid aegrorum in ciuitate esset, visitare se velle: id a proximis aliter exceptum est: iussique sunt omnes aegri in publicam porticum deferri, ac per valetudinum genera disponi. Percussus igitur inopinata re,
diu

s) *Amoenit. Philol. Medic. Sect. I. Cap. IV. p. 58.*

t) *Lib. Aeneid. XII. v. 395.*

u) *IN TIBER. NER. CAES. Lib. III. Cap. XI. Edit. IOAN. GEORG. GRAE- VII, Trai. ad Rhen. 1703 p. 306.*

diu, quid ageret, incertus, tandem singulos circuit: excisans factum etiam tenuissimo cuique et ignoto. Hinc VINKIUS strenue adfirmat, ritum fuisse ROMANIS, ut aegrotos in publicas vias curationis ergo deponerent, id, quod fortassis ab antiquissimis ita factum fuisse Romanis, aliarum gentium imitatione, haud penitus negare velim, ex hoc vero loco euinci posse, numquam concessero. Inquiramus propter ea diligentius huius in loci indolem atque naturam, et videamus, si quid inde, ad confirmandum VINKII argumentum, vel potius diluendum, commode possit peti atque desumi. Narrat SVETONIUS, TIBERIVM NERONEM, non *Romae*, sed in secessu, in insula *Rhodo* versantem, et quidem ante, quam summa rerum potiretur, et AVGVSTO adhuc tum superstitite, aegros quodam die visitare voluisse, quod, et ipsis Imperatoribus in vsu fuisse *, constat, ut scilicet hac comitate atque familiaritate populi delenirent animos, ad suosque adiungerent vsus, idque proximis aliter excipientibus y, iufos

x) De hoc ipso TIBERIO, iam Imperatore, simile quid refert VELLEIVS PATERCVLVVS L. II. C. II4. I. *Nemo e nobis gradumue nostrum aut praecedentibus, aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus aut valetudo non sustentaretur Caesaris cura: tamquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negotio vacaret animus.* De Claudio DION, de Hadriano SPARTIANVS, de Traiano et Gratiano AVSONIVS Panegyrico, narrant. Conf. IS. CASAVEONVM et LAEVIN. TORRENTIVM ad h. l. et SAMVEL. PITISCI notas in eundem, in sua SVETONII editione.

y) Hic error, qui a TIBERII amicis omnino propter vocis similitudinem commissus esse, mihi quidem, videtur, facile mihi persuadet, ut in LAEVINI TORRENTII, hunc in locum commentantis, sententiam lubens eam, licet ipse adhuc subdubitet, an in vrbe tam celebri et frequenti tantum agrorum fuerit? et, TIBERIVM, scilicet, NERONEM aegros, non aegros visitare voluisse, arbitrer, quidquid contradicat ISAACVS CASAVBONVS. Vid. CAIVS SVETONIUS TRANQVILLVS *loc. cit. p. 306. seq.*

fos fuisse aegros omnes in publicam porticum deferri, et secundum valetudinum genera disponi. Haec, inscio atque imprudente TIBERIO facta fuisse ab amicis, eiusdem verba minus recte capientibus, diserta SVETONII, verba docent, immo ex his sequentibus adhuc magis patebit. Percussus enim inopinata re, diu quid ageret incertus, tandem singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique et ignoto. Si apud *Rhodienses*, aegrotos publice exponi, ritus obtinuit, qui, obsecro, factum est, ut TIBERIUS hac re tamquam inopinata usque eo percelleretur, ut diu non haberet, quid diceret et ageret? Cur tanta egit humanitate, ut singulis vel tenuissimis sigillatim accederet et factum excusaret? Opusne fuit excusatione in re usu recepta, et quae cum aegrotis quotidie fiebat? Ex his omnibus, in praesentia fusius disputatis, satis superque clarum fiet, VINKIVM omnino, idque duplici ratione, esse alucinatum, quod scilicet ROMANIS adsignauerit, quae apud RHODIENSES erant acta, et ex re insolenti, et per errorem facta, ritum gentis effinxerit.

§. VI.

VINKIVS *denuo castigatus. Vocis depositus et desperatus eandem vim atque potestatem esse, demonstratur.*

Sed redeamus ad VIRGILII locum, quem paullo ante reliquimus. Hic fortassis VINKII sententiae maius erit praesidium ²:

Iamque

2) *Aeneid. Lib. XII. v. 391. sqq.* Vide DE LA CERDA, qui dignissimus est, qui hunc in locum conferatur, in

IACOBI EMMENESSII *Editione Lugd. Bat. 1680. Tom. III pag. 902.*

*Iamque aderat Phoebos ante alios dilectus Iapycis^a
 Iasides, acri quondam cui captus amore,
 Ipse suas artes, sua munera laetus Apollo
 Augurium, citharamque dabat, celeresque sagittas.
 Ille, ut depositi proferret fata parentis,
 Scire potestates herbarum, usumque medendi
 Maluit, et mutas agitare inglorius artes.*

Hoc in loco inuentum expositionis aegrotorum ritum, apud ROMANOS, mirum in modum gloriatur vir bonus, et vel vere et re ipsa depositum patrem Iapycis putat, vel profecto, ex hac loquendi ratione probari posse, existimat, morem fuisse ROMANIS, ut suos aegrotos publice medicinae causa deponerent. Si primum, unde, quaeso, probabit? quorum scriptorum auctoritate? locone SVETONII? certe, si Diis placet! nempe de insula *Rhodo*, non *Roma*, exponente; sed paullo ante euertimus testimonium, duplicemque VINKII demonstratum dedimus errorem. Sin posterius, nondum omni ex parte transacta res est, nec usquam huius rei testimonium apud rerum gestarum scriptores, disertis verbis expressum, inuenitur, nisi ROMANOS, quod minime verisimile, etiam sub antiquissimarum gentium nomine intellectos velimus, quarum in loco PLVTARCHI^b, supra commemorato, fit mentio, et SERVII commentationem in hunc locum, de ROMANIS tantum speciatim explicandam, putemus. Augurarer potius, et, a veritate propius abesse, equidem putata-

a) *Iapycis*, *Iapycis*, non, quod nonnullis videtur, *Iapis*, *Iapidis*. Vide IOANNIS PIERII *castigationes in L. XII Aeneidos Virgilianae v. 391.* in

PETRI BURMANNI *Virgilio, Amstelodami 1746. edito, Tomo IV. p. 353.*

b) *Sect. hui. libri I. § III. pag. 9.*

tarem, hanc loquendi rationem, Latinis frequentius vsurpata, desumptam esse vel ab expositione aliis gentibus vsitata, vel ab aegrotis desperatis, *depositis* in AESCVLAPII templo, quod erat in insula Tiberina, cuius rei innumera sunt apud optimos scriptores, et peregregia omnino, testimonia, quae mox paullo diligentius sumus consideraturi. Optimis vero Latinis scriptoribus hanc figuratam loquendi rationem, vt scilicet vocis *desperati*, et *depositi*^c, eadem esset vis atque significatio, vel a patrio ritu, vel aliunde petito, desumptam, in vsu fuisse, constat inter omnes. Ita CICERO^d: *Itaque mihi videor magnam, et maxime aegram, et prope depositam rei publicae partem suscepisse: neque in eo magis meae, quam vestrae laudi existimationique, seruisse.*

§ VII.

Exacti loci VIRGILII tentata explicatio. Eius vindicatio contra plurimorum alienas sententias. Probatio nostrae de eodem sententiae ex SILIO ITALICO, ex CASP. BARTHIO.

His vero iam, quod fatis, disputatis, vix contineri possumus, quin prius, quam de expositis aegrotis in templa Deorum, et quae sunt reliqua, dicere adgrediamur, paucis quibusdam in VIRGILII locum, paullo ante citatum, commentemur, in primisque in hos duo versus:

Scire

c) ISIDORVS *Orig. Lib. X. in Auctor. Latin. Ling. in vnum redactis per DIONYSIVM GOTHOFREDVM, p. 1072. Desperatus vulgo vocatur malus ac perditus, nec iam ullius prosperae spei. Dicitur autem per similitudinem aegrorum, qui affecti et sine spe deponuntur. Consuetudo autem erat apud veteres, vt desperati ante ianuas collocarentur, vel vt ex-*

tremum spiritum redderent terrae, vel, vt possent a transeuntibus forte curari, qui aliquando simili laboraverant morbo.

d) *In Verrem Lib. I. Cap. 2. Vid. OVIDIVS Epist. de Pont. II. Lib. II. et Eleg. III. Lib. III. Trist. Confer GONSALII DESALAS Comment. ad PETRONIVM C. CXXXIV. Edit. PET. BURMANNI, Trai. ad Rhen. 1719 p. 235.*

*Scire potestates herbarum vsunque medendi
Maluit, et mutas agitare inglorius artes.*

Mirum est, quam egregie in explicatione huius loci vexentur atque exerceantur summi, doctissimique viri. Sunt, qui, artem medicam ea de causa *mutam* a poetis dictam esse, putant, quoniam non in eloquentia consistat, sed in operationibus et remediis ^e; Alii, sic vsurpatam fuisse, arbitrantur, quatenus conferatur cum augurio et musica, quippe quae tota sonora sit, et voce exerceatur, *ingloriumque* Iapycem dictum esse putant respectu poetarum et vatum; poetas enim nomini conciliare immortalitatem ^f. Alii, qui optime gloriae artis medicae, omnino hic laboranti, consulere student, existimant, VIRGILIVM tantummodo loquutum esse de Medicina rationali vel clinica. Porro sunt etiam, qui, artem medicam *mutam* appellatam esse, contendunt, quod Medicum, omnia ab aegroto sibi concredita, filere oporteat ^g. Celeberrimus tandem IOANN. HENR. SCHVLZIVS ^h, loci explicationem repetendam esse, existimat, ex Aegyptiorum, Graecorumque mysteriis, vtramque enim gentem in templis *Serapieis* et *Asclepieis*, HARPOCRATES atque TELESPHOROS, qui, digito labiis impresso, de silentio admonerent, collocasse, indeque, medicinam artium *mutarum* nomen traxisse, putat. Immo vero, *mutam* fuisse artem medicam, inde probare contendit, quod in AESCVLAPII

C 2

templo

e) FVLVIVS VRSINVS et cum eo faciens HIERONYMVS MERCVRIALIS *Variar. Lect. Lib. III. Cap. 13. pag. 170.*

f) DAN. VINKIVS in *Amocnitat. Philolog. Med. Sect. III. Cap. VI. § 6. pag. 451.*

g) IOAN. HENR. MEIBOMIVS ad *iusiurandum HIPPOCRAT. Lugd. Batau. 1643. edit. Cap. XIX. § 20.*

h) In elegantissimo programme, *de artibus mutis*, Halae 1732.

templo *incubantibus* sub noctis silentio a sacerdotibus adhibita medicina fuerit, et quae sunt reliqua.

Nunc de singulorum figillatim dispiciamus sententiis, iisque accedamus, qui, totius loci rationem habentes, non partium ducuntur studio, sed potius loco rite exponendo, quam gloriae artis medicae confirmandae, consulere nituntur. Prima itaque frigida est coniectura, nec villo nititur fundamento, licet, CLAVD. SALMASIVMⁱ ab his stare partibus, animaduertamus. Hanc sententiam sequuti, veriti sunt, ne, *mutus* per ignobilis explicantes, gloriae medicae artis quid detrahant, et hac de causa voci huic aliam adsignarunt vim et significationem, quam ne vno quidem alio scriptoris loco comprobare possunt. VIRGILIUS hic loquitur de munere Apollinis, augurio, et artibus eiusdem, musica, sagittandi peritia, et medicina^k, et Iapycem, ait; maluisse exercere *mutas artes*, scilicet potestates herbarum scire, et vsum medendi. Qui igitur fit, vt ars medica, non tantum collata cum augurio et musica, sed etiam, quod bene notandum, cum sagittandi arte, *muta* tantummodo dicatur? Consistitne fortassis ars sagittandi in eloquentia? quum vero hoc adfirmare ridiculum foret, nullo negotio cognoscimus, quam inepta sit haec huius loci expositio, praecipue quum vox

muta

i) In *Prolegomenis Exercitationum de Homonymis Hyles Iatricae*, Trai. ad Rben. 1689. edit. pag. 13. vbi in nostrum hunc VIRGILII locum haec habet: *Quare mutas artes appellare poetae libuerit medicinam, et rem herbariam, Grammatici ibi quaerunt. De veteri loquitur medicina, quae in opere tantum consistebat, et manu sola age-*

bat, unde et Ξειρεργικὴ omnium antiquissima medendi ratio. Herbas legere, etc. munus olim Medici vnius fuit, artem suam non lingua exercentis, sed opere.

k) SERVIVS ad hunc locum, *cithara*, ait, et *sagittae artes sunt, augurium vero munus: non enim sola arte, verum etiam indulta diuinitate colligitur.*

muta in hoc significato eodem iure vel vilissimis artibus adiungi possët, fartoriae, futoriae, pistoriae, aliisque, quamvis acriter in illos inuehatur HIERONYMVS MERCVRIALIS¹, qui huic opinioni contradicere conantur. Ad alteram accedamus sententiam, quae fortassis propius aberit a veritate. Medicam artem *mutam* nominatam hi arbitrantur, quatenus conferatur cum augurio et musica, quippe quae tota sonora sit et voce exerceatur. Sed vbinam gentium relinquunt sagittandi artem? huiusne etiam aliquam rationem in exponendo loco habendam esse, arbitrantur? putauerim equidem, sed illi contra; timent tantum, ne vox *inglorius* adiuncta suae quid detrimenti adferat sententiae, et ideo adfirmant, Iapycem, artem medicam exercentem, *inglorium* dici, respectu vatum et poetarum; poetas enim nomini conciliare immortalitatem. Ita rem egregie transactam sibi persuadentes, dum vitia fugiunt, in contraria currunt. Vindicari putant medicam artem ab omni ignominia, detorquendo vocis *mutus* significationem, et explicando eam longe aliter, quam totius loci ratio permittit, et obtrudunt eidem ignobilitatem, dum poctis et auguribus tantum concedunt, eos sibi immortalitatem parare posse. Si verum est, tantam fuisse tum temporis artis medicae dignitatem, quidni etiam Medici nomini immortalitatem conciliare potuerunt^m? Sed scio,

C 3

qui

1) *Var. Lect. Lib. III. Cap. 13. pag. 170.*

m) Olim artis medicae, imperfectae adhuc admodum, non tantam, apud Romanos in primis, fuisse nobilitatem et dignitatem, et eam plerumque a seruis, et libertis fuif-

se exercitam, constat inter omnes, licet non lateat, etiam Medicos quosdam singulari ornatos fuisse honore, et habitos in amicis Imperatorum. Confer, sis, MARQVARDI FREHERI *παρέσχεων seu Verisimilium Lib. II. Cap. 16. de seruis et libertis Medicis, cetera,*

qui scrupulus vrgeat, hanc sententiam sequentium antesignanum, DANIELEM VINKIUM, egregium alienarum operarum compilatorem, hic arti medicae vindicias secundum libertatem decernere contendit, locis scriptorum vndique corrafis, vnumque in locum sine discrimine confertis, ideoque religioni ducit, in veterum monumentis quid explicare, quod vel minima ex parte nobilitati medicae artis sit contrarium; Hinc loca scriptorum exponit, non vti rei ratio requirit, sed vti instituti sui exigit necessitas. Sed nos ad reliquorum, his relictis, conuertamus vel confirmandas, vel refellendas, sententias. Sunt, qui, VIRGILIUM hic tantum de Medicina empirica et chirurgica loquutum esse, censent, sed vnde, quaeso, sunt effecturi, vt nos iis fidem habeamus? *Vsusne medendi* generatim denotat omnem medicinam, quae et manu fit; et quae alia ratione corpori adplicatur laboranti?

cetera, in EVERARDI OTTONIS *Theaur. Iur. Rom. Tom. I. pag. 926.* et Illustris HEINECCII *Antiq. Rom. Lib. I. Tit. XXV. § 19.* ubi SPONIUS, contraria adfirmans, egregie refutatur; CONYERS MIDDLETON. *de Medicorum apud veteres Romanos degentium conditione, dissertat. qua contra viros celeberrimos IAC. SPONIUM et RICH. MEADIVM, seruilem eam fuisse, ostenditur, Cantabrigiae 1726.* et eius *Defensionem dissertationis de Medicorum Romae degentium conditione ignobili et seruili, contra anony-mos quosdam, notarum breuium, responsionis atque animaduersionis auctores, Part. I. Cantabrigiae 1727.* item: *An Essay upon the state and condition of Physicians among the an-*

cients, occasioned by a late dissertation of the Reuerend. Dr. MIDDLETON, asserting that Physick was ser-vile and dishonourable among the old Romans, and only practised by slaues and the meanest of the people. By CHARLES LA MOTTE A. M. Chaplain to the Duke of Montagu, F. R. S. and member of Society of Antiquaries in London. Lond. 1728. Conf. Biblioth. Angloise Tom. XV. pag. 505. seqq. et Cel. SCHVLZII Excursionem in antiquitates ad serui Medici apud Graecos et Romanos conditionem eruendam, Halae 1733. Adde Cl. IVLII CAROLI SCHLAEGERI Historiam litis de Medicorum apud veteres Romanos degentium conditione, in primis § XIII. p. 39. seqq. Helmst. 1740.

ranti? Et fac etiam, ita esse, saltim tunc eam artis medicae partem *mutam* et *ignobilem* vocauit, de qua verba hic fiunt. Porro illi, egregie se rei consulturos esse, putant, qui ea de causa artem medicam *mutam* autumant vsurpatam, quod Medicus de omnibus sibi creditis filere debeat. Crediderim sane, in omnibus, artem quamuis exercentibus, immo quibuslibet hominibus, fidem et taciturnitatem virtutem esse, et licet haec egregie Medico in primis conueniatⁿ, tamen artem inde nomen esse adeptam, quo cum aliis collata distingueretur, omnino dubitamus, idque eo magis, quod hac in re nulla scriptorum bonae notae Latinorum fulciamur auctoritate. Hoc idem fere adfirmare videtur Celeberrimus I. H. SCHVLZIVS, Vir numquam sine honore nominandus, quippe qui Medicam artem *mutae* nomen traxisse putat a TELESPHORO ET HARPOCRATE, in AESCVLAPII, SERAPIDISQUE templo quondam constitutis, quippe qui Medicos de silentio monerent, et quae sunt reliqua. Doctissimam hanc esse, ingeniosissimamque coniecturam, non possumus non confiteri; Vocem vero *mutas* in hoc VIRGILII loco ita explicare, longius repetitum, quod pace eius dixerim, et magis tractum, quam ductum, esse videtur. Nescio sane, cur omnes hi tam anxie in loco exponendo laborauerint, qui tam planus atque apertus est, vt non, nisi Grammatico, in scirpo nodum quaerenti, difficilis esse possit. Loquitur VIRGILIUS de Iapyce, illi APOLLINEM ob insignem amorem dedisse munus sibi proprium, augurium, artesque, citharam, siue poescos vim, et celeres sagittas, artem scilicet sagittandi, illum vero, pietate erga patrem commotum, ma-

luisse

n) Hinc Graecorum prouerbium *τι πάλιν νῆσος*, ortum traxisse omnino videtur. πολυθρύλλητον : ἰατρὸς ἀδόλοσχος νοσῶν-

luisse herbarum scire potestates et vsum medendi, et *inglorium* exercere *mutas artes*. *Mutus* hic nihil aliud significare potest, quam *ignobilis, obscurus, cuius nulla fama est, nec gloria*. Saepius vero res *ignobiliores* atque *indignas* a poetis vocatas fuisse *mutas* et *surdas*, pluribus videre erit apud CASP. BARTHIVM^o. Confert hic poeta artem medicam cum reliquis, munere, et artibus APOLLINIS, et respectu illorum eam ignobilem vocat, idque, vt hoc magis patefieret, adiungit, *Iapycem artes mutas exercere maluisse inglorium* p. Quid hoc aliud dictum est, quam eam fuisse Iapycis in *depositum* parentem pietatem, vt, vel neglectis aliis nobilioribus artibus, et praecipue augurandi munere rarissimo, quibus immortale nomen consequi potuisset, maluerit exercere *ignobilem* artem, qua nulla gloria pararetur. Excellentissimum nobis SILIVS ITALICVS, egregius ille VIRGILII imitator^q, suppeditat exemplum, quo vocem *mutus* et *inglorius* coniunxit, vnam alteram explicantem, eadem ratione, vt in nostro VIRGILII loco:

Atque

o) *Aduers. Lib. XVII. cap. 11. p. 874. et XIX. cap. 14. p. 957. id. ibid. Lib. XXV. cap. 4. p. 1218.* adhuc aliam curiosiorem suppeditat *mutarum artium* notionem, sed ad hunc nostrum VIRGILII locum minus quadrantem.

p) DANIEL LE CLERC *Hist. de la Medecine Part. I. Liv. I. Chap. 10. p. 35.* Les commentateurs de ce Poete sont fort en peine de savoir, pourquoi la Medecine est ici appellée un art muet. Elle seroit fort mal nommée, si elle avoit été du tems d'Enée sur le pied, ou elle est aujourd'hui; mais alors les Medecins laissoient parler

pour eux leurs mains et leurs medemens. Au tems de VIRGILE il n'en étoit pas tout à fait de même, et l'on ne raisonnoit déjà que trop. Je crois, que pour bien expliquer ce passage, il faut supposer, que le mot *mutas* a du rapport à celui de *inglorius*, et que VIRGILE a regardé la Medecine comme vn art, qui ne fait pas grand bruit, et qui n'apporte pas vne grande gloire à ceux, qui l'exercent, cetera.

q) *Punic. Lib. III. v. 577. seqq. edit. ARNOLDI DRAGENBORCH. Trai. ad Rhen. 1717. p. 173.*

*Atque ille, haud umquam parcus pro laude cruoris,
Et semper famae sitiens, obscura sedendo
Tempora agit, mutum voluens inglorius aeuum
Sanguine de nostro populus: blandoque veneno
Desidia virtus paullatim euicta senescit.*

At clamitant boni Viri r, VIRGILIVM ita loqui non potuisse, quum sequutus esset HOMERVM s, semper artem medicam honore adficientem, heroasque suos ob medicam peritiam laudantem, et iniurius ita fieret in artem medicam, quae nobilissima fit, et excellentissima; Non vero anquirimus, quid dicere debuisset VIRGILIUS, sed quomodo vere loquutus est. Idne fecerit iure vel iniuria? aliis efficiendum relinquimus, nec res est nostri iudicii t.

r) DAN. VINK in *lib. cit. Sect. III. Cap. 6. § 4. p. 449.*

s) Vide EVERARD. FEITHII *antiquitates Homericas Lib. IV. Cap. 15. in IACOBI GRONOVII Thesaur. Graec. Antiq. Vol. VI. pag. 3713.*

t) CASPAR A REIES, omnibus his enumeratis sententiis, quaenam sint, et quo modo refutentur, tandem ipse, explicationi optime omnium se subuenturum, putat. Illis itaque acrius traductis, qui *mutus* per obscurus et ignobilis interpretari audent, plane nouam, scilicet, et vix auditam loci suppeditat expositionem. En tibi diserta et miranda eius verba: *Dicimus ergo, VIRGI-*

LIVM mutam dixisse medicinam, et illius artificem inglorium, non simpliciter, et in eam odiosus, nec eo animo, ut medicis conuicium faceret, sed eo solum, quia videret, artem non semper finem optatum consequi, ceterum quare tunc manet scientia muta, et non nisi silere nouit, quum se sine suo frustrari videat, et ipse medicus eo tempore obstupefactus recedat, et inglorius, et plerumque male mulctatus cer. in Elysiu iucundarum Quaestionum campo, Quaest. VII. p. 103. seq. Quasi vero quaeratur, quo animo et consilio dixerit poeta artem medicam mutam? ut reliqua absona et ridicula taceam.

S E C T I O I I.

D E

EXPOSITIONE AEGROTORVM IN TEM-
PLA MEDICINAE PETENDAE CAVSSA
SPECIATIM.

§ I.

Expositio aegrotorum in templa, et incubatio generatim demonstrata. Sacerdotes olim, in primis Aegyptii, artis medicae peritissimi. Notatus H. CONRINGIVS.

idimus huc vsque, aegrotos antiquissimis tempo-
ribus in viis publicis fuisse constitutos, medi-
cinae a praetereuntibus petendae causa; Nunc
eosdem, ad sacerdotes confugientes, et in templis colloca-
tos, visitemus. Apud AEGYPTIOS in primis sacerdotes,
quos prophetas vocabant, rei medicae fuisse peritissimos,
cognoscere erit EX HELIODORO ^u, et praecipue DIOGENE
LAERTIO ^x, EURIPIDEM, a sacerdotibus Aegyptiis cura-
tum, sic referente: "Ενθεν τε, ex Italia scilicet, a Pythagori-
cis, PLATO, εις Αίγυπτον παρὰ τὲς προφήτας· ἔ φασιν, καὶ Εὐ-
ριπίδην αὐτῶ συνακολουθεῖν, καὶ αὐτόθι νοσήσαντα πρὸς τῶν ἱερέων
ἀπολυθῆναι τῇ διὰ θαλάττης θεραπείᾳ. Οὔθεν καὶ εἰπεῖν γ· Θαλάσ-
σα

u) *Aethiop. Lib. III. pag. 156. seqq.*
Edit. HIERON. COMMELINI, Lugd.
Batau. 1611. vbi ars medica pag. 162.
καὶ ἐξοχὴν nominata obseruatur
θεῖα τέχνη.

x) *In Vita Platonis Lib. III. Segm.*
6. Edit. MARC. MEIBOMII, Amste-

laedami 1692. p. 168. Vide ISAACI
CASAVBONI ET TH. ALDROBAN-
DINI notas in hunc locum, item
AEGIDII MENAGII *Obseruatt.* in
eumdem p. 139. seqq.

y) Versus est ex *Iphigenia in Tau-*
ris

σα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακὰ, ἀλλὰ καὶ, κατ' Ὅμηρον, φάναι, πάντας ἀνθρώπους Αἰγυπτίους, ἰατρὸς εἶναι. Quem locum male intellectum falso interpretatus est HERMANN. CONRINGIVS de PLATONE^z, eamque per aquam marinam factam curationem, vti consuevit, magicam esse, putat, id quod egregie, vt quam plurima alia, euertit veris argumentis. Vir consummatae eruditionis, OLAVS BORRICHIVS^a. Haec vero non tantum facta esse a sacerdotibus, sed etiam litterarum monumentis consignata, vt hoc maior iteratae esset vsus experientiae, et de oblato aegroto hoc melius ex descriptione antea curatorum, vel mortuorum, iudicium ferre possent, essetne periturus, an non? ita habet HORAPOLLO^b: Ἱερογραμματεὰ δὲ, designant scilicet Aegyptii, ἐπειδὴ ζῶν καὶ θάνατον οὗτος διακρίνει· ἐστὶ δὲ παρὰ τοῖς ἱερογραμματεῦσι καὶ βίβλος, ἱερὰ καλεμένη Ἀμβρῆς, δι' ἧς κρίνεται τὸν κατακλιθέντα ἀρρώστον πρότερον ζώσιμός ἐστιν, ἢ οὐ, τῆτο ἐκ τῆς κατακλίσεως ἀρρώστου σημειούμενοι. Sed haec, haud ita proprie ad institutum pertinentia, hic obiter tantum adnotasse iuuat.

D 2

§ II.

ris 193. ad quem locum confer, sis, IOANNIS BRODAEI ET IOSVAE BARNESII notas in huius EVRIPIDIS Editione, Cantabrigiae 1694. p. 100.

γ.) In libro: *de Hermetica Medicina*, Lib. I. Cap. 11. p. 108. Helmstedii 1669. edit.

α.) In *Hermetis, Aegyptiorum, et Chemicorum sapientia*, ab HERMANNO CONRINGII animaduersionibus vindicata, Lib. I. Cap. 7. § 9. p. 168. Hafniae 1674. edit. Confer ibid. quae doctissime de curatione mor-

borum per lotionem, aqua marina factam, contra CONRINGIVM disputat. Adde, quae, de vsu aquae marinae in ὑδροφοβίᾳ curatione, habet FRIDERICVS DEKKERS in *Exercitationibus practicis circa medendi methodum*, Lugd. Bataui. 1694. edit. § X. p. 561. seqq.

β.) *Hieroglyph. Lib. I. Cap. 38.* quem in locum dignissimi sunt, quos conferas, IOANNES MERCERVS, IOANNES CAVSINVS, ET IOANNES CORNELIVS DE PAW.

§. II.

De incubatione Speciatim. Loca in Graecia incubatione clara, fanum AESCVLAPII Atheniense, Pergamenum, Epidaurium, Coum, Triccenſe, Achaicum Pellenaeum, reliqua. Item SERAPIDIS templum Canobicum, et PLVTONIS PROSERPINAeque aedes, antrumque CHARONIVM, in Nyſaeis. Templum AESCVLAPII Tiberinum, et Antiatinum, incubatione apud ROMANOS celeberrimum. Notatus C. A REIES, et H. CONRINGIVS. Error B. MARLIANI et I. CASAVBONI.

Incubuisse quondam veteres in templis et aliorum oraculorum, et medicinae exigendae, et a Diis per somnum petendae caussa, notissima res est. Hinc orta est loquutio: *incubare Deo* ^c. Sed in praesentia de *incubatione*, medicinae gratia instituta, tantum verba facere certum est ^d. Videamus, quorum praecipue Deorum templa apud veteres Graecos atque Romanos maxime ab aegrotantibus visitata fuerunt, ut ibi *incubantes* per somnum salutem a Diis repeterent. Ex his sine dubio AESCVLAPII *fanum* in primis erit nominandum, quippe quod in omnium rerum gestarum scriptorum est ore ^e. Ita lepidissimus veteris comoediae scriptor ARISTOPHANES in fabula, quae inscribitur PLVTVS, fingit, PLVTVM incubare cum seruo in fano AESCVLAPII, et ita paullo post a caecitate liberari ^f.

XP.

c) PLAVTVS in *Curc. Act. II. Scen. 2. v. 16. incubare satius te fuerat Ioui.* Vide ADRIANI TURNEBI *Aduersar. Lib. XI. Cap. 7. p. 352.*

d) Vid. HERMANNI CONRINGII *Exercit. de incubatione in fanis Deorum, medicinae caussa olim facta, Helmestadii 1659. quam inseruit Fasciculo Dissertationum rariorum de Antiquitatibus sacris et profanis Cel.*

IVL. CAROLVS SCHLAEGER p. 125. *seqq. Helmestadii 1742.*

e) Vid. *Marmorum Oxoniensium, Arundelianorum, Seldenianorum, ceterorum, Londini 1732. edit. marmor. VIII. et HVMPHRIDII PRIDEAVX notas in idem marmor p. 473.*

f) In *Plut. Act. II. Scen. 3. v. 410. seqq. p. 22.* Vid. CAROLI GIRARDI *notas in b. l. in Edit. LVD. KYSTERI, Amstelredami 1710. p. 31.*

ΧΡ. Μὰ Δί' ἀλλ' ὅπερ πάλαι παρεσκευαζόμεν
 Ἐγὼ, κατακλιεῖν αὐτὸν εἰς Ἀσκληπιῖ,
 Κράτιστόν ἐστι.

Et paullo inferius s:

ΧΡ. Εγὼ δὲ, καὶ σύ γ', ὡς τάχιστα τὸν θεὸν
 Ἐγκατακλιεῖντ' ἀγωμεν εἰς Ἀσκληπιῖ.

ΒΛ. Καὶ μὴ διατρέβωμέν γε, μὴ πάλιν τίς αὖ,
 Ἐλθὼν διακώλυση τι τῶν πρῶτων ποιεῖν.

Et tandem PLUTVM per hanc incubationem caecitate liberatum esse ab AESCULAPIO, sic refert ^h:

ΚΑΡ. Ὁ δεσπότης πέπραγεν εὐτυχέστατα,
 Μᾶλλον δ' ὁ Πλῆτος αὐτός. ἀντὶ γὰρ τυφλῶ
 Ἐξωμμάτωται, καὶ λελάμπρυνται κόρας,
 Ἀσκληπιῖ Παιῶνος εὐμενῆς τυχών.

ARISTOPHANES vero nullo alio consilio huius rei mentionem fecit, quam ut locum inueniret commodum, rem, ciuibus tam sacram, atque religiosam, traducendi, omniumque sibilo exponendi. Paullo enim post ⁱ iam citata verba seruum introducit, qui, vna cum PLUTO in AESCULAPII fano *incubuisse* fictus, omnem herae historiam *incubationis* ita narrat, ut non satis miremur, poetam, licet, maximam, sciamus, veteris comoediae fuisse libertatem, non esse discerptum a populo superstitioso. Sed haec de *Atheniensi* AESCULAPII fano dicta sunt, transgrediamur ad *Pergamenum*. De

D 3

hoc

g) Ibid. Act. II. Scen. 6. v. 620. seqq. p. 31.

h) Ibid. Act. III. Scen. 1. v. 633. p. 32.

i) Ibid. Act. III. Scena 2. tota p. 33. seqq. c. AREIES, nimio laborantem studio gloriae artis medicae conseruandae, hic ARISTOPHA-

NIS locus mire angit, et vehementer timet, ne artis salutaris laus et honor quid inde capiat detrimenti, ideoque abigendae iniuriae curam sic suscipit, ut sane anceps haeream, sitne ridenda, vel potius miseranda absurdissima rei defensio? In *Elyfio iucundarum Quaestionum campo*, *Quaest. VII. p. 94. seqq.*

hoc HERODIANVS k: Ἡπίχθῃ, ANTON. CARACALLA, εἰς Πέργαμον τῆς Ἀσίας, χρῆσασθαι βεβλόμενος Θεραπείας τῆ Ἀσκληπιῖ, ἀφικόμενος δὴ ἐκεῖ, καὶ ἐς ὅσον ἠθέλε τῶν ὄνειράτων ἐμφορηθεῖς, ἦκεν εἰς Ἴλιον. Epidaurium vero, quod priori dedit originem^l, omnium clarissimum fuit incubatione, sic referente STRABONE^m: Καὶ αὕτη δ' ἐκ ἄσημος ἡ πόλις, Epidaurus, καὶ μάλιτα διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆ Ἀσκληπιῖ, Θεραπεύειν νόσους παντοδαπὰς πεπιφευμένους, καὶ τὸ ἱερόν πληῆρες ἔχοντος ἀεὶ τῶν τε καμνόντων καὶ τῶν ἀνακειμένων πινάκων, ἐν οἷς ἀναγεγραμμένα τυγχάνουσιν αἱ Θεραπείαι. Καθάπερ ἐν Κῶ τε καὶ Τρίκκῃ. Quibus haec ex PAVSANIAⁿ adiicienda sunt: Ἀλικὸς λόγος ἐν τήλαις ἐστὶ ταῖς Ἐπιδαυρίων, αἱ τῆ Ἀσκληπιῖ τὰ ἰάματα ἐγγεγραμμένα ἔχουσιν. In celeberrimo hoc templo Epidaurio AESCVLAPII lenonem sistit incubantem, sanitatis recuperandae gratia, M. ACCIVS PLAVTVS^o

- - hic leno aegrotus incubat

in AESCVLAPII fano,

qui deinceps, spretus ab AESCVLAPIO, de non lato sibi a Deo auxilio ita conqueritur^p:

Migrare

k) Historiar. Lib. IV. Cap. 8. ex Edit. IOAN. HENR. BOECLERI, Argentorati 1694. p. 195. Confer LAVR. BEGERVM in Thesaur. Brandenburg. Vol. III. ad numism. in quo Pergameni AESCVLAPIO suo Caracallae et Getae salutem commendarunt, p. 135.

l) Vide PAVSANIAM in Corinthiacis sive Lib. II. Cap. 26. p. 171. seq.

m) Geograph. Lib. VIII. edit. ALMELOVEENII, p. 575. Conf. ISAACI CASAVBONI Comment. ad h. l. et HIERON. MERCVRIALIS Variar. Lect. Lib. I. c. 13. Vide eundem STRABONEM in lib. cit. lib. IX. p. 668.

n) In Corinthiacis, sive Lib. II. Cap. 36. p. 196.

o) In Curculion. Act. I. Scen. I. v. 61, 62. Edit. FRIDER. TAVBMANNI, Francof. 1621. p. 306.

p) Act. II. Scen. I. v. 1. seqq. pag. 323. Lubens fateor, me, in priori huius libelli editione, id commisisse erroris cum plurimis aliis, ut hunc PLAVTI locum de Tiberino AESCVLAPII templo explicarem, quum ad Epidaurium omnino sit referendus. Omnis enim Curculionis fabula non Romae, sed Epidauri, acta fuisse, fingitur.

*Migrare certu' st iam nunc e fano foras,
 Quando AESCVLAPI ita sentio sententiam:
 Ut qui me nihili faciat, nec saluom velit,
 Valetudo decrefcit, accrefcit labor.
 Nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo,
 Geminos in ventre habere videor filios,
 Nihil metuo, nisi, ne medius difrumpar miser.*

In loco STRABONIS, paullo ante citato, obiter etiam mentionem factam esse *fani* AESCVLAPII in insula *Co* et *Tricca*, incubationibus admodum celebris, cognoscimus, sed de illo adhuc figillatim haec narrat idem rerum gestarum scriptor q: 'Εν δὲ τῷ προαείω τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐστὶ σφόδρα ἔνδοξον, καὶ πολλῶν ἀναθημάτων μετ' ὄν ἱερὸν, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ὁ Ἀπελλεῖ Ἀντίγονος, et paullo post r: Φασὶ δ' Ἰπποκράτην μάλιστα ἐκ τῶν ἀνακειμένων θεραπευῶν ἐνταῦθα γυμνάσασθαι τὰ περὶ τὰς διαίτας. Superfunt etiam alia, et AESCVLAPII, et aliorum Numinum, templa in Graecia, quorum apud scriptores passim occurrit mentio, quae huc omnia referre et figillatim recensere, nec temporis angustia, nec instituti ratio, permittit. Propterea haec tantum adhuc ex

PAV-

q) *Lib. XIV. p. 971.*

r) CAI. PLINIVS SEC. *Histor. Natur. Lib. XXIX. Cap. 2. Edit. p. 10. HARDVINI, T. IV. p. 663. Tunc eam (medicinam) reuocauit in lucem HIPPOCRATES, genitus in insula Co, in primis clara ac valida, et Aesculapio dicata. Is quum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius Dei, quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque, ut VARRO apud nos credit, templo cremato, instituisse me-*

dicinam hanc, quae Clinice vocatur. Et a STRABONE, et PLINIO, his testimoniis adferri summam iniuriam HIPPOCRATI; argumento commotus, nescio quo, vehementer contendit H. CONRINGIVS in Hermetica Medicina Cap. XI. p. 117. et in Dissertat. de incubatione superius citata, § L. seqq. et patronus, non rogatus, causam agit, qua de re iure quodam suo eundem notauit OLAVS BORRICHIVS in Lib. cit. contra eius Hermeticam Medicinam, Cap. VII. § 12. p. 173.

PAVSANIA ^f de *Achaico Pellenaeo* commemorasse sufficiet: Ἀπώλερω δὲ εἰ πολὺ ἀπὸ τῆς Μυσαίας ἱερὸν ἐστὶν Ἀσκληπιῶ, καλέμενον ΚΥΡΟΣ, καὶ ἰάματα ἀνθρώποις παρὰ τῆς Θεῆς γίνεται. ὕδωρ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀνέδην ἐστὶ, καὶ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ τῶν πηγῶν τῆς Ἀσκληπιῶ τὸ ἀγαλμα ἴδρυται. Et de SERAPIDIS templo, incubatione claro, ex STRABONE ^t haec subiicere liceat: Ἐχρσα (Κάνωβος) τὸ τῆς Σαράπιδος ἱερὸν, πολλῇ ἀγιεΐα τιμώμενον, καὶ θεραπεΐας ἐκφέρων, ὥστε καὶ τῆς ἐλλογιμωτάτης ἀνδρας πιστεύειν, καὶ ἐγκοιμᾶσθαι αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ ἐτέρων. Συγγραφῆσι δὲ τινες, καὶ τὰς θεραπεΐας, ἄλλοι δὲ ἀρετὰς τῶν ἐνταῦθα λογίων. Quibus tandem ex eodem ^u addimus de templo PLVTONIS et PROSERPINAЕ ^x, *autroque CHARONIO*, per incubationem aegrotorum celeberrimis: Ἐν δὲ τῇ ὁδῷ τῇ μεταξὺ τῶν Τράλλεων καὶ τῆς Νύσης, κώμη τῶν Νυσαίων ἐστὶν ἐκ ἀπώθεν τῆς πόλεως Ἀχάρακα, ἐν ἣ τὸ Πλευτώνιον, ἔχων καὶ ἄλσος πολυτελής, καὶ νεῶν Πλευτωνίος τε, καὶ Κόρης ^y, καὶ τὸ Χαρώνιον ἀνθρον ὑπερκεείμενον τῆς ἄλσος, θαυμαστὸν τῇ φύσει· λέγουσι γὰρ δὴ καὶ τῆς νοσώδεις καὶ προσέχοντας ταῖς τῶν Θεῶν τέτων θεραπεΐαις, φοιτᾶν ἐκεῖσε, καὶ διαιτᾶσθαι ἐν τῇ κώμῃ πλησίον τῆς ἀνθρον, παρὰ τοῖς ἐμπείροις τῶν ἱερέων. Οἱ ἐγκοιμῶνται τε ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ διαλάττουσιν ἐκ τῶν ὀνείρων τὰς θεραπεΐας. Οὗτοι δ' εἰσὶ καὶ οἱ ἐγκαλῶντες τὴν τῶν Θεῶν ἰατρείαν. ἄγουσι δὲ πολλάκις εἰς τὸ ἀνθρον, καὶ ἰδρύουσι μένοντες κατ' ἡσυχίαν ἐκεῖ, κατὰ περ ἐν φωλεῷ σιτίων χωρὶς ἐπὶ πλείους ἡμέρας. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἰδίους ἐνυπνίοις οἱ νοσηλευόμενοι προσέχουσι, μυταγωγοῖς δ' ὁμως, καὶ συμβέλοισ ἐκείνοις χρωῶνται ὡς νὰ ἱερεῦσι· τοῖς δ' ἄλλοις ἀδυτός ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ὀλέθριος.

s) *In Achaicis, siue Lib. VII. c. 27.*
 Edit. IOACHIMI KVHN p. 596.

in *Epist. ad ANDREAM MOREL-
 LIVM* p. 112. 113.

t) *Geograph. Lib. XVII. p. 112.*

y) T. I. AB ALMELOVEENEMEN-
 dationem, veri maxime similem
 sequuti, Κόρης pro Ἥρας legere ma-
 limus. Vid. STRABONIS *Edit.*

u) *Id. ibid. Lib. XIV. pag. 960.*
 seq.

x) Vid. EZECH. SPANHEMIVM

eiusd. p. 960 not. 7.

ὄλεθρος. Ex quibus STRABONIS locis, iam citatis, etiam id, quod curiosissimum, notatuque dignissimum, apparet, aegrotos non tantum pro se ipsos, sed sacerdotes etiam pro iisdem, incubuisse.

Nunc transeamus ad ROMANOS, et ibi *fana* AESCVLAPII consideremus. Quum Roma trienni vastaretur pestilentia, oraculorum Sibyllinorum suafu AESCVLAPIO, sub anguis, sibi dicati et proprii ^z, forma, ex Epidauro Romam arcessito, et in insula Tiberina collocato, fanum ibidem exstructum fuit, quod fusius enarrat VALERIVS MAXIMVS ^a. Ex quo simul loco docemur, etiam *Antii*, in Latinorum portu, diei itinere ab vrbe distante, quod putat PROCOPIVS, *aedem* fuisse AESCVLAPII, eiusdemque hospitio *anguem* in itinere vsu ^b.

In templum illud *Tiberinum*, non in nosocomium, quod BARTHOLOMAEVUS MARLIANVS putat ^c, et quod iuxta hoc
tem-

z) Vide EZECHIEL. SPANHEMII *notas in PLVTI Act. III. Scen. 2. v. 733. p. 262.*

a) *Lib. I. Cap. 8. n. 2. Edit. ABRAHAMI TORRENII, Leid. 1726. p. 94. Vid. ibid. PERIZONII not. 29. p. 96. Ibi nunc BARTHOLOMAEI est templum, de qua re, et causis, cur templum AESCVLAPII extra urbem exstructum fuerit, vide, sis, BARTHOLOMAEVM MARLIANVM, in Urbis Romae Topographia, cum notis ineditis FVLVII VRSINI, quae est in GRAEVII Thes. Rom. Antiq. Vol. III. p. 54. Cap. 16. p. 183.*

b) Conf. ORTELIET MARLIANI *notas ad hunc locum* in eiusd. *Edit. c. not. var. ex rec. A. THYSII, Lugd. Bat. 1660. p. 103. seq.*

c) In *lib. paullo ante cit. Erraueritne vero BARTHOL. MARLIANVS, adfirmans, hos seruos, quorum fit mentio apud SVETONIVM, potius in nosocomium, quod postea pietas Christianorum exstruxit, quam templum AESCVLAPII, fuisse expositos, vel contra, cognosci poterit ex OLAI BORRICHII Antiqua Urbis Rom. Facie, in GRAEVII Thes. Antiq. Rom. Tom. IV. p. 1610.*

templum exstructum adserit, fuisse translatos seruos, quorum fit mentio expositorum in SVETONIO^d, adfirmare nulli dubitamus: *Quum quidam aegra et affecta mancipia in insulam AESCVLAPII, taedio medendi, exponerent, omnes, qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si conuallissent: quod si quis necare quem mallet, quam exponere, caedis crimine teneri.* Ex hoc SVETONII loco omnino clarum fit, etiam apud ROMANOS in fanis Deorum expositos fuisse aegrotos, in primis quorum de salute desperarent. Nescio sane, quam diram inhumanitatem extorquere velit CASAVBONVS^e ex re, quam veteres optimo consilio fecisse constat, vt scilicet Deo curandos offerrent, quorum vitae ipsi diffidebant?

§ III.

Obseruanda et peragenda ante incubationem: Ieiunium, sacrificia, lotio ex aqua marina. Aries AESCVLAPIO sacer. Incubatio in pellibus.
Variae somniorum species.

Incubaturi vero peragebant quam plurima ante, quam id facere adgrederentur, quibus, Numina propitia reddi, et admittenda somnia salutaria incitari, sibi persuadebant. *Abstinebant*, exempli caussa, per aliquot dies *a cibo et potu*, vt scilicet ad commercium cum Diis hoc digniores accederent, id quod in iam recensito loco pluribus docet saepius laudatus STRABO. *Sacra etiam faciebant, arietibus vel ouibus immolandis, quip-*

d) In *Lib. V. TIB. CLAVDIO CAESAR. Cap. 25. p. 468.*

e) In notis ad h. l. in *Edit. I. G. GRAEVII p. 468. Antiquorum haec fuit dira immanitas, vt et recens natos infantes liceret tollere, vel exponere ad caedem, et liberos aut seruos aegrotos exponere taedio curandi. Sed*

longe alia esse videtur illa expositio liberorum, de qua cautum in *Cod. THEODOSIANI Tom. I. Lib. 5. Tit. 7. de Expositis, p. 487. seq. Edit. III. IOAN. DAN. RITTERI, Lipsiae 1736. Adde PETRI PETITI Miscell. Observatt. edit. Trai. ad Rhen. 1682. Lib. III. Cap. 16. p. 183.*

quippe quorum pellibus substratis incubabant, et vel hac de re, sibi Deos non defuturos esse, certo confidebant. Prius diferte docet PAVSANIAS^f: Καὶ πρῶτον μὲν καθήσασθαι νομί-
ζουσιν ὅτις ἦλθεν Ἀμφιαράω χρησάμενος. Ἔστι δὲ καθάρσιον, τῷ θεῷ
θύειν. Θύουσι δὲ καὶ αὐτῷ καὶ πᾶσιν ὅσοις ἔστιν ἐπὶ ταυτὸ τὰ ὀνό-
ματα. Προεξειργασμένων δὲ τρίτων, κριὸν θύσαντες αὐτῷ, καὶ τὸ δέρι-
μα ὑποτρυσάμενοι καθεύδουσιν ἀναμένοντες δῆλωσιν ὀνείρατος. Alte-
rum elegantissime designat VIRGILIUS^g:

*Hinc Italae gentes omnisque Oenotria tellus
In dubiis responsa petunt: huc dona sacerdos
Quum tulit, et caesarum ouium sub nocte silenti
Pellibus incubuit stratis, somnosque petiuit.*

Qui factum fuit, vt pellibus stratis incubarent, in praesentia nostrum, amplius perquirere, non est, aliosque^h videre omnino praestabit, qui hanc rem pluribus exposuerunt. Immo ad peragenda ante *incubationem* id etiam pertinuisse, vt, medicinam per somnium petituri, *ex aqua lauarentur marina,*

E 2

veri

f) In *Atticis*, siue *Lib. I. Cap. 34. p. 84. Edit. I. KVHNII*. Qua de caussa hic arietes adhiberentur? divinare licebit, si coniecturae RAPHAEL. FABRETTI de *HYGIA*, arieti infidente, fidem habere velimus. Vide GISBERTI CVPERI *Monimenta Antiqua Inedita, pag. 199.* Confer, quae de ariete, AESCVLAPIO sacro, eruditissime ad gemmam, salutis sacrificium sistentem, est commentatus LAVR. BEGERVS in *Thesauro Brandenburgico Vol. I. pag. 69.*

g) *Aeneid. Lib. VII. v. 85.* Vid. TAVBMANNI nota ad hunc locum,

in *Edit. IAC. EMMENESSII Tom. III. p. 23.*

h) Confer IOANNES BAPTISTA PIVS in *Annot. post. Syllog. III. cap. 10.* item ALEXANDER AB ALEXANDRO *Dier. Genial. Lib. III. Cap. 26. p. 129.* IOANN. MEVR-SIVS in *Comment. ad LYCOPHRONIS Cassandr. v. 1050. Ed. Oxon. POT-TERI 1697. p. 88.* I. BRAVNII *Comm. de Vestitu Sacerdotum Hebr. Amstelod. 1701. Lib. I. § 68. 69. p. 75. seq.* IOAN. ALSTORPHII *Dissert. Philol. de Lectis veterum, Amstelod. 1704. Cap. V. de more dormiendi in pellibus, et Cap. XI. de lectorum usu extraordinario.*

veri saltim simile esse videtur ex hoc ARISTOPHANIS locoⁱ, vbi seruus PLVTVM ante, quam in AESCVLAPII *fano* incubaret, *aqua marina abstersum*, ita narrat:

ΚΑΡ. Ὡς γὰρ τάχιτ' ἀφικόμιθα πρὸς τὸν θεὸν
 Ἄγοντες ἄνδρα, τότε μὲν ἀθλιώτατον,
 Νῦν δ', εἴ τιν' ἄλλον, μακάριον κ' εὐδαίμονα,
 Πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐπὶ θάλατταν ἤγομεν.
 Ἐπειτ' ἔλθμεν - - - - -

ΚΑΡ. Ἐπειτα πρὸς τὸ τέμενος ἤμεν τῷ θεῷ.

Petituri vero per somnum Deorum consilia vel ipsi *incubabant*, vel sacerdotes id pro illis faciebant, et codicillis obfignatis, quibus inscripta, quae peterentur, erant, suppositis *incubabant*, et somnia capiebant. Cuius ritus speciatim, et generatim omnis huius oraculi nocturni, inuentionem absolute nimis Alexandro impostori adsignare videtur LVCIANVS^k, licet eius rei iam antiquiora exstent vestigia^l. Tunc tandem

i) In PLVTO *Act. III. Scen. 2. v. 653. seqq. p. 33.* Vid. *Schol. antiq. ad h. l. ibid.* CAROLI GIRARDI *notas in h. l. p. 36. et easdem* ELECHIEL SPANHEMII *p. 260.* Adde, quae paullo ante in *hac Sect. § I. not. y. p. 26. seq.* fusius de *aqua marina* disputauimus.

k) In PSEVDOM. *Edit. IOAN. G. GRAEVII, Amst. 1687. Tom. I. p. 776. seqq.* ad quem locum conf. ANTON. VAN DALEN *de Oraculis Ethnicorum Dissert. I. Amstelod. 1700. Cap. II.* et IAC. SPON *Recherches curieuses d'antiquité trente unieme Dissert.*

tation sur l'histoire du faux prophete Alexandre de Lucien, illustrée par les medailles. De *incubatione*, in templis facta, oraculorum a Diis petendorum causa, et iis, quae tum ibi obseruata fuerunt, vid. IACOBVM GVTHERIVM *de Veteri Iure Pontificio Lib. IV. Cap. 1. p. 174.* in I. G. GRAEVII *Thesaur. Ant. Rom. T. V.* et THOM. DEMPSTERVM *in Paralip. ad IOAN. ROSIN. Antiq. Rom. Lib. II. Cap. 2. p. 87. seqq.*

l) Vid. PAVSAN. *in Atticis, sine Lib. I. Cap. 34. p. 84. Edit. cit.* Et STRABON. *Geogr. Lib. XIV. p. 961.*

dem illis *incubantibus* varia se offerebant somnia, quod saltem sibi persuadebant, et videbant, vel res ipsas sibi euenturas, vel earum tantum imaginem quamdam et symbolum, vel Deos ipsos, illis oracula per somnum edentes. Priorem speciem, vbi scilicet res ipsae perspicue admodum exhibentur, vocant ὄραμα, et nonnulli etiam Θεωρηματικόν; si res futurae per solam figuram, vel symbolum aliquod aliud in somno repraesentantur, ὄνειρον adpellant ἀλληγορικόν; si vero tandem Dii ipsi, vel alia specie, quam sumebant, visionibus colloquiisque nocturnis homines dignabantur, χρηματισμός dicitur ^m. Singula singulorum suppeditant exempla. Sic eiusmodi ὄραμα vel ὄνειρος Θεωρηματικός fuit, quo mulieri cuidam curatio ὑδροφοβίας per silvestris rosae radicem oblata per somnum fuit, fufius id exponente PLINIO ⁿ; ὄνειρος vero ἀλληγορικός, vel visio figurata, vt ita dicam, fuit, quum mulier quaedam, graui mammae inflammatione laborans, per somnum, sibi mammam ab oue exsugui videret, indeque sibi herbam ἀγρόγλωσσον, Latinis *plantaginem*, profuturam colligeret; de qua quidem re sic est apud ARTEMIDORVM ^o: γυνὴ ἔδοξε περὶ μαζὸν φλεγμονὴν ἔχευσα, ὑπὸ προβάτων θηλάζεσθαι, ἀγρόγλωσσον βοτάνην καλαπλάσσαμένην ἰάσθαι. διὰ τὸ τῆ αὐτῆ ὄνομα σύνθετον ἐδήλησεν τὴν τῆ ἀγρογλώσσο βοτάνην. De Numine, per somnum dormientibus apparente, ipsoque ferente auxilium aegrotantibus, exemplum suppeditat AELIANVS ^p, qui lepidissimam de Aspa-

E 3

fia

m) IOANN. POTTER. in *Archaeol. Graec. Lib. II. Cap. 2. de Graecorum Diuinatione et Oraculis in genere*, in IAC. GRONOVII *Thesaur. Antiqu. Graec. Vol. XII. Part. II. p. 268.* Conf. IAMBlich. *de Mysteriis Aegyptiorum Sect. III. Cap. 2. Edit.*

Oxonienf. THOMAE GALE, et not. in *b. l.*

n) *Hist. Nat. Lib. XXV. Cap. 2.*

o) In *Oneirocrit. Lib. IV. Cap. 24. Edit. NICOLAI RIGALTII, p. 215.*

p) *Hist. var. Lib. XII. Cap. 1. ibi vide, sis, IAC. PERIZONIUM.*

fia quadam, tumore menti laborante, et post, quam a medicis neglecta fuisset, ab ipsa Venere per somnum curata, narrat historiam. Sed de his iam dicta sufficiant, fusius, vel magis confusius, enarrata qui scire cupit, adeat VINKIVM q, strenuum locorum ex scriptoribus sine discrimine, et haud raro importune, immo inepte, corraforum gerulum.

§ IV.

*Exemplo somniorum, medicamenta extra incubationem offerentium. M. ALEXANDRI somnium fictum. VESPASIANI miraculum simulatum. Notatus I. CASAVBO-
NVS. SVETONIVS explicatus. ADRIANI miraculum
non verum.*

Nunc, ad ea explicanda accedamus, oportet, quae incubantibus, post sanitatem a Diis per somnium, vel oraculum nocturnum restitutam, peracta fuerunt. Antea vero, quam id agere adgrediamur, animi causa, digredi paullulum libet ad eiusmodi *somnia medica*, ea vero ita vocare liceat, in quibus morbo monstrata medicina, quae extra incubationem passim huic, vel illi, obuenerunt. Ita MAGNI ALEXANDRI somnium, CVRTIO^r sic referente, habemus: *Et proelio, et sollicitudine fatigatus (Alexander), quum Ptolemaeo (saucio laeuo humero) adsideret, lectum, in quo ipse adquiesceret, iussit inferri. In quem ut se recepit, protinus altior insequutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se, exponit, speciem draconis oblatam, herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset; Colorem quoque herbae referebat, agniturum, si quis reperisset, adfirmans, inuentamque deinde, quippe a multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusque, dolore finito, intra breue spatium*

q) In *lib. cit. Sect. I. Cap. 5. p. 61. seqq.* cum IOAN. FREINSHEMIUS, in *Edit. HENRICI SNAKENBURG.*

r) *Lib. IX. cap. 8.* Vide elegantissima, quae congescit ad hunc locum. *Delphis et Lugd. Bat. 1724. pag. 728. seq.*

spatium cicatrix quoque obducta est^s. Sed tantum abest, vt, vere hanc herbam M. ALEXANDRO per somnum monstratam fuisse, credamus, vt potius cognitum atque perspectum habeamus, hacc a Principe eo consilio esse ficta, vt remedio, ab artis medicæ perito procul dubio sibi commendato, tanto maiorem, ceu diuino, conciliaret auctoritatem. Huc accedit, M. ALEXANDRUM semper et vbique diuini quid adfectasse, quum se a Ioue prognatum, et sibi ipse, et omnibus aliis persuadere vellet. Nostram vero coniecturam egregie corroborat STRABO^t, eandem fouens sententiam: Τρωθέντα δὲ, inquit, Πολεμαῖον, κινδυνεύειν· (ἔφασαν scilicet) ἐν ὕπνῳ δὲ παραστάντα τινὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, δείξαι ῥίζαν αὐτόπρεμνον, ἣν κελύσαι τρίβοντα ἐπιθίθεναι τῷ τρωθέντι. ἐκ δὲ τῆς ὕπνου γεόμενον, μνημένον τῆς ὄψεως, εὐρεῖν ζητοῦντα τὴν ῥίζαν πολλὴν πεφυκυῖαν. καὶ χρήσασθαι, καὶ αὐτὸν, καὶ τὸς ἄλλους. ἰδόντας δὲ τὸς Βαβυλῶνας εὐρημένον τὸ ἀλέξημα, ὑπηκόους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. εἰκὸς δὲ, τινὰ μνήσασθαι τῶν εἰδότεων. τὸ δὲ μυθῶδες προσετέθη κολακείας χάριν^u. Apud rerum gestarum scriptores varia occurrunt exempla, quibus, quosdam per somnium monitos fuisse, produnt, vt morbo auxilium ab iis, penes quos esset summa imperii, peterent. Eiusmodi quidquam narrat SVETONIVS^x: *Au-*

ctoritas

s) Eandem herbam et Ptolemaeo, et aliis militibus, egregium praestitisse usum, non vero externe adplicatam, sed ore adsumtam, narrat IVSTINVS *Lib. XII. Cap. 10. 3.* Conf. ADRIANI TURNEBI *Auersar. Lib. V. Cap. 19.*

t) *Geogr. Lib. XV. p. 1052. seq.*

u) Eandem fere habet DIODORVS SICVLVS *Lib. XVII. p. m. 570.* historiam, mutatis tamen pluribus

circumstantiis, diserte adferens, plantam et externe adplicatam, et ore adsumtam, Ptolemaeo fuisse salutarem.

x) In *Lib. VIII. TIT. FLAV. VESPASIANO, Cap. 7. p. 632.* Eadem, sed paullo immutata, etiam refert C. CORN. TACITVS *Hist. Lib. IV. Cap. 51.* qui et rei fidem ipse habere viderur. Conf. *ibid. LVPANI notam, Ed. IAC. GRONOV. p. 540.*

ctoritas et quasi maiestas quaedam, ut scilicet inopinato et adhuc nouo Principi (TITO FLAVIO VESPASIANO scilicet) deerat: haec quoque accessit: E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, sedentem pro tribunali, pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonstratam a Serapide per quietem: restitutum oculos, si inspuiisset: confirmaturum crus, si dignaretur calce contingere. Quum vix fides esset, rem vlllo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet, extremo hortantibus amicis, palam pro concione vtrumque tentauit, nec euentus defuit. ISAACVS CASAVBONVS^y: Agnoscis, inquit, pie lector, falsam imitationem miraculorum Christi. Sic solitus hominibus illudere ὁ δαίμων. Vix crediderim, haec profecta esse a daemone quodam malo, hominibus illusuro, nec est, quod rei explanationem altius repetamus, praecipue, quum eadem in disertis SVETONII verbis ipsa fatis luculenter sit posita. Dicit nempe SVETONIUS, inopinato et adhuc nouo Principi defuisse auctoritatem et quasi maiestatem. Quidni igitur potius credamus, hos aegrotos, quorum fit mentio in loco SVETONII, non vere laborasse, sed potius ab Imperatoris amicis pecunia, vel alio modo, fuisse corruptos, vt morbum simularent, et publice ab Imperatore opem exigent, quam a Diis per somnum fingerent monstratam? Quid melius, quid accommodatius, quaeso, hac re excogitari potuit, ad corroborandam summo opere Principis auctoritatem et maiestatem? tunc fane a populo creditus procul dubio fuit, a Diis ipsis electus et datus, quippe quem suo dignarentur commercio, cuique miraculorum, quae videbantur, facientorum, potestatem concederent. Huc accedit, amicos Caesarem, vel vere, vel per speciem, non audentem, extremo

y) In notis ad h. l. Ed. I. G. GRAEVII, p. 632.

tremo hortatos fuisse, vt faceret, quasi rei exoptatum euentum iam cognitum atque perspectum haberent ². Idem fere exemplum refert SPARTIANVS ^a: *Venit de Pannonia quidam natus caecus ad febrientem ADRIANVM, eumque contigit: quo facto, et ipse oculos recepit, et ADRIANVM febris reliquit: quamuis Marius Maximus, haec per simulationem facta, commemoret. Quod et mihi ipsi, artificii ita factum fuisse, nullo negotio persuadebitur* ^b.

§ V.

Observata et peracta post incubationem. Dona, Diis pro recuperata sanitate oblata, donaria dicta. Vestes. Aurum vel Argentum signatum. I. P. TOMASINI error. Tabulae votivae varii generis. Notatus IANVS BROCKHVSIVS, et TOMASINVS iterum lapsus.

Tandem, ea persequamur, necesse erit, quae a conualescentibus, post recuperatam, per *incubationem*, sanitatem, facta fuerunt, vt Diis Seruatoribus gratias et agerent, et referrent. Generatim a morbis liberatos Diis aliquid consecrassè, beneficentiae eorum remunerandae causa, ex HIPPOCRATIS loco ^c clarum fieri videtur, vbi de virginibus, a furore vterino liberatis, loquitur: *Φρονησάσης δὲ τῆς ἀνδρώπης, τῆ Ἀρτέμιδι αἱ γυναῖκες ἄλλὰ τε πολλὰ, ἄλλὰ δὴ καὶ τὰ πολυτελέστα τῶν ἱματίων κατὰ τὴν ἐξουσίαν τῶν γυναικείων, κελεύοντων τῶν μαντεῶν, ἐξαπατῶμεναι.* Sigillatim vero oraculi consilio refectos,

²) Eamdem nobiscum hoc de miraculo VESPASIANI fouet sententiam THOM. BARTHOLINVS in *Miscellaneis Medicis de Morbis Bibli- cibus, edit. Francofurti 1705. XX. Caecus luto curatus p. 51. seq.*

a) In ADRIANO CAESARE, Cap. XXV. Conf. CLAVD. SALMASIVM,

et IANVM GRVTERVM ad h. l. in *Edit. Scriptor. Histor. August. c. not. var. Lugd. Batav. 1671.*

b) Conf. IAQVES SERCES *Traicté sur les miracles p. 276 seqq.*

c) Περὶ Παρθενίων, *Edit. LINDE- NII, Tom. II. p. 357. § 2.*

ctos, in quibus praecipue *incubantes* numeramus, Diis *aurum* vel *argentum signatum* dedicasse, elucet ex PAVSANIA^d, sic de Graeciae gente, *Oropiis*, referente: Ἔστι δὲ Ὀρωπίοις πηγὴ πλησίον τῆς ναῦ, ἣν Ἀμφιαράς καλεῖσιν, ἔτι θύοντες εἰδὲν ἐς αὐτήν, εἰδὲν ἐπὶ καθαρσίοις ἢ χέριβι χεῖσθαι νομίζοντες. Νόσος δὲ ἀκαιοδείσης ἀνδρῶν μαλ' εὐματός γενομένης, καθέστηκεν ἀργυροῦ ἀφείναι καὶ χρυσοῦ ἐπίσημον ἐς τὴν πηγὴν. Ad eandem rem adlusisse LVCIANVM^e, ludicra varia per iocum de miraculis statuæ Pelichi, Ducis Corinthii, enarrantem, ex his fusius cognoscere erit: Πολλοὶ ἔκειντο ὀβολοὶ πρὸς τοῖν ποδοῖν αὐτῆς, καὶ ἄλλα νομίσματα ἕνια ἀργυρᾶ πρὸς τὸν μηρὸν, κηρῶ κεκολλημένα, καὶ πέταλα ἐξ ἀργύρου, εὐχαὶ τινὸς, ἢ μισθὸς ἐπὶ τῇ ἰάσει, ὅποσοι δὲ αὐτὸν ἐπαύσαντο πυρετῶ ἐχόμενοι. Sed et alii erant complures gratiarum Diis referendarum modi. Ita, exempli causa, *tabulas* templi parietibus, vel aliis locis^f, adpendebant, vel, si marmoreae essent, ipsis illis inferebant *votivas*, quod contendit IACOB. PHILIPP.

LIPP.

d) In *Atticis*, siue *Lib. I Cap. XXXIV. p. 84.*

e) In PHILOPSEVDE, *Ed. GRAEVIAN. T. II. p. 340. seqq.* Nescio, qui fiat, ut I. P. TOMASINVS, in *Lib. de Donar.* in GRAEVII *Thes. Rom. Ant. Tom. XII. p. 867.* se scire, neget, quam significare voluerit LVCIANVS statuam, et, longe aliam esse, falso adfirmet: *Plene profecto et curiose omnia, quae ad superstitionis ritum spectant; quatenam ea tamen fuerit, nulla mentio. Febris fuisse, haud dixerim, quum solis Romanis ea in honore esset: quin potius AESCVLAPII aut HYGIAE, cuius venerationem a Graecis institutam in confes-*

so est. Quum tamen id edoceant clara LVCIANI verba, eaque admodum disertata, quae haec nostra citata paullo antecedunt. Conf. I. CASAVBONVM ad locum SVETONII in OCTAV. CAESARE AVGVSTO, ubi de stipe, ex voto pro Caesaris salute in lacum Curtii ab omnibus ordinibus coniecta, loquitur. *Edit. GRAEV. p. 212.*

f) Vid. IAC. GVThERII *de veteri Iure Pontificio Lib. III. Cap. 9.* in GRAEVII *Thesaur. Rom. Antiq. Tom. V. p. 135.* et IOAN. GODOFR. LAKEMACHERI *Antiq. Graec. Sacr. Cap. VII. § 24. seqq. de Donariis.*

LIPP. TOMASINVS^g, quae *pictae* erant, vel *scriptae*, vel *utrumque*, vel columnis inscribebant et morbum, et eius curationem. In *pictis* exprimebant membri, antea laborantis, nunc vero opera diuina resecti, figuram. Hoc videre erit ex monumento, quod ibidem^h sistitur, in quo variae corporis humani partes egregie expressae conspiciuntur, et elucebit etiam eximie ex hoc Priapeio carmineⁱ, vbi *tabula votiu*a illa scite nomine *memoris tabellae* insignitur:

*Cur pictum memori sit in tabella
Membrum, quaeritis, unde procreamur.
Quum penis mihi forte laesus esset:
Chirurgique manum miser timerem:
Diis me legitimis, nimisque magnis,
Ut Phoebo, puta, filioque Phoebi,
Curatum dare mentulam verebar.
Huic dixi, fer opem, Priape, parti,
Cuius tu, pater, ipse par videris:
Qua salua sine sectione facta,
Ponetur tibi picta, quam leuaris,
Parque, consimilisque concolorque,
Promisit fore, mentulamque mouit
Pro nutu Deus, et rogata fecit.*

Pulcerrima eiusmodi *γαιγγυία*, quam ad *pictas* referre licebit, adhuc Romae exstat^k, vbi scilicet figura binarum plantarum pedis, adscriptis litteris H. D. candido marmori.

F 2

in-

g) *De Donariis veterum*, Cap. VII. p. 785.

h) *Lib. cit.* Cap. II. p. 754.

i) XXXVII. vid. *ibi comment.*

k) *In cit. libr.* TOMASINI Cap. VII. p. 788.

infulpta inuenitur, quod monimentum a quodam, pedibus laborante, post recuperatam fanitatem, HYGIAE consecratum fuisse, cum doctis quibusdam viris adfirmare, nulli dubitamus. Porro etiam in eiusmodi *tabellis votiuis pictis* expressas fuisse imagines eorum, qui morbo conualuerant, clarum fiet omnino ex loco STRABONIS¹, superius paullo adlato, qui, vbi de *Asclepieo*, in Graeciae quodam loco, admodum celebri plurimis *tabulis votiuis*, loquitur, mentionem facit imaginis Antigoni, ab Apelle depictae, quae ibidem etiam obueniatur. Haec de *pictis* tantum dicta funto. Consideremus iam paullo curiosius *scriptas tabellas votiuas*, cuiusmodi fuerint conditionis. Hae rursus in varias diuiduntur species, quarum vna est, *in quibus tantum nomen Dii, vel Deae, vel vtriusque, cuius beneficio quis conualuerat, conspicitur, adiecta gratiarum actione.* Inter alias eiusmodi quam plurimas digna est in primis, quae hic adferatur ex IANO GRVTERO^m:

ISI. SACR
L. MAGIVS
PHILEAS. VI. VIR
AQVIL. OB
SALVT. GRATIANI
FILII. ET GRATIAE

Et

l) *Huius Dissert. Sect. II. § 2. p. 31.* I. G. GRAEVII, *Amstelod. 1707. edit.*
m) *In Thesaur. Inscript. ex recens. Tom I. Part. I. p. LXXXII. n. 6.*

Et haec ex THOMA REINESIO ⁿ:

ISIDI. ET. SERAP
SACRVM
EX. VOTO
PRO. FILIOLI. SALVTE
SVSCEPTO
SAVRANA. FECIT

Tabularum votiuarum scriptarum altera species haec est, in quibus et Numinis Seruatoris nomen adscriptum est, et morbus nominatus, quo quis antea laborauerat. Huius peregregium exemplum suppeditat IOAN. PIERIVS VALERIANVS ^o:

AESCVLAPIO
ET. HYGIAE. CE
TERISQ. HVIVSQ
LOCI. SALVTARIB
C. IVL. FRONTO
NIANVS. VET. EX
B. F. COS. LEG. V. M. P
REDDITIS. SIBI. LVMI
NIBVS. GRAT. AGE. EX
VISO. PRO. SE. ET. CARTEIA
MAXIMA. CONIVG. ET. IVL.
FRONTINA. FILIA
V. S. L. M

F 3

Porro

n) In *Syntagmate Inscriptionum*,
Class. I. 132.

o) De *Flauiorum nobilitate, et anti-*
quus in agro Bellunensium memoriis,
adiunctis eiusdem Hieroglyphicis,
Francof. ad Moen. 1678. edit. serm.
IV. p. 123. Conf. hanc inscriptionem,

sed valde immutatam, in I. GRV-
TERI *Thesauro Inscr. Tom. I. P. I. p.*
LXVII. n. 9. Addi his possunt fimi-
les aliae inscriptiones, quas ex T.
REINESIO, et I. SPONIO adduxit
et collegit A. VAN DALEN *de Orac.*
Ethnic. Diff. I. Cap. XI. p. 243. seq.

Porro *tabulae* etiam dantur *votivae scriptae*, *nominibus conualescentium adpositis*; in quibus et morbi historia, et medicina, qua quis curatus fuerat, enarrata conspiciuntur. Huius conditionis monumentorum, et quidem columnarum singularium, quibus haec inscripta fuerint, facit mentionem generatim PAVSANIAS^p: Στῆλαι δ' εἰσῆκεσαν ἐντὸς τῆ περιβόλου, τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἐμῆ δὲ ἕξ λοιπαί. Ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν ἐστὶν ὀνόματα ἀκεσθέντων ὑπὸ τῆ Ἀσκληπιῶ, προσέτι δὲ καὶ νόσημα, ὅτι ἕκαστος ἐνόσησε, καὶ ὅπως ἰάθη. Γέγραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι. Sed speciatim excellentissimam eiusmodi tabulam marmoream, quae olim in templo Aesculapii Tiberino adfixa dicitur, et quae vna ex omnibus illis huius generis, quod quidem scimus, tulit aetatem, vidit, et EX METELLI autographo descripsit SMETIVS, Romae apud BERNARDINVM MAFFEVM, Cardinalem, olim conservatam, cuius elegantissimae et delineationem, et vberiore explicationem paullo inferius, in tertia scilicet huius Dissertationis parte, sumus oblaturi. Ex his itaque adparet, quam egregie fallatur^q IAN. BROCKHVSIVS, hoc ferens iudicium: *Igitur de morborum et remediorum commemoratione ac descriptione res est perimbecilla. Iuvat nos lapidum inscriptorum fides. Quo modo cumque enim explicemus, res est perimbecilla, vel credamus, eundem dicere voluisse, non satis constare, eiusmodi fuisse monumenta, vel, si etiam fuerint, in illis commemorata morborum remedia, non fuisse adcommodata et adposita, eundem errasse elucebit, et ex pluribus inferius dicendis clarius fiet, vbi scilicet inscriptionum illarum quatuor,*

p) In *Corinthiacis*, *sive Lib. II. Cap. XXVII. p. 173.* Conf. STRAB. in *Lib. VIII. et XIV. p. 271.*

q) In *notis ad TIBULLI Lib. I. Eleg. III. v. 28. p. 60. Amstelod. 1707. edit.*

tuor, marmori insculptarum, vberioreni sumus daturi explanationem, easdem ab aliorum iniuriis vindicantes. Restant adhuc enumerandae *tabulae votiuae, et scriptae, et pictae simul, expressis Numinum Seruatorum imaginibus.* Tale pereximium donarium hoc habet eruditissimus IAC. SPONIVS^r.

Τω σωτηρι ασκληπιω σωστρα και
 χαριστηρια νικομηδης ο ιατρος
 ταν παιδος καλλιςταν
 εικω ταν δε θεοιο
 παιανος κουρου μητρος απαρτιτοκου
 δαιδαλλων μεροπεσσιν
 εμησαο σειοβοηθε
 ευπαλαμου σοφινς
 μνημα και εσσομενοικ
 οηκε δ ομου νουσωντε
 κακων ζωατρια νικο
 μηδης και χειρων
 δειγμα παλαιγενεων

Et idem vir summus, et elegantiorum litterarum studioso numquam sine veneratione et summo honore nominandus^s:

ISIDI. SERAPI. LIBER
 LIBERAE. VOTO
 SVSCEPTO. PRO. SALVTE
 SCAPVLAE. FILI. SVI
 P. QVINCTIVS. PARIS
 S. L. M

A 40-

r) *Miscell. Erud. Antiq. Lugduni* 1685. edit. Sect. IV. *Illustrium Virorum*, p. 132.

citées, ou qui appartiennent au Tome I. du voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grece et du Levant, à Amsterd. 1679.

s) *Inscriptions antiques, qui sont* p. 365.

A coté de cette base sont grauez ISIS et SERAPIS; L'autre coté, qui est engagé dans la muraille a peut être la representation de LIBER et de LIBERA, puisque la pierre est dediée à ces quatre Diuinitez, pour la santé de Scapula, fils de Publius Quinctius Paris.

Et I. P. TOMASINVS hoc fistit pulcerrimum^t:

PRO. SALVTE
 IVLIAE. VENERIAE
 FILIAE. DVLCISSIMAE
 DELICIAE. SVAE
 TABELLAM. HANC. MARM
 CVM. SIGNO. AESCVLAPI
 IN. SOMNO. ADMONITVS
 L. VALERIVS. CAPITO
 AED. ANN. - - -
 — — — —
 D. S. P. L. M. D. D. D

Sed alium adhuc, praeter hos enumeratos, fuisse gratiarum Diis agendarum et referendarum modum, iure quodam nostro, et merito, omnino coniicimus. Conualescentes nempe post resectam valetudinem Diis Seruatoribus *membra, quae laborauerant, ex varia materia confecta*, dedicasse in rei memoriam, et ad significandum gratum animum, arbitramur. Et sunt loca veterum scriptorum, quibus id factum esse, liquido edocemur, et inueniuntur eiusmodi donaria, quae nobis certius de ea re persuadent. Ita PAVSANIAS de *donario, APOLLINI Delphico* consecrato, habet^u: Ἐν τοῖς ἀναθήμασι τῶν

^t) In libro saepius laudato Cap. VII. p. 785.

^u) In Phocicis, siue Lib. X. Cap. 2. p. 803. Hunc locum TOMASINVS negli-

τῆ Ἀπόλλωνος, μίμημα ἦν χαλκῷ χρονωτέρας, κατέρρηκτός τε ἤδη τὰς σάρκας, καὶ τὰ ὅσα ὑπολειπομένα μόνα, ἀνάθημα δὲ ὑπὸ Δελφῶν Ἴπποκράτης ἐλέγετο εἶναι τῆ ἰατρῆς. Quid impedit, quo minus credamus, hoc simulacrum ab Hippocrate fuisse in templo collocatum, ut gratias referret Diis, pro resecto sua cura homine, qui tabe antea fere penitus esset consumptus? Et TOMASINVS * refert de pede quodam aeneo, vetustissimi operis, tibiae integrae vnito, qui a nulla statua avulsus videatur, et qui, omnis inscriptionis expertus, in museo IOAN. GALVANI adseruatus, multis indiciis, votum fuisse, adseueret. Idem etiam ex museo Cardinalis FRANCISCI BARBERINI imaginem hominis, aqua intercute laborantis, fictilem, et caput eiusdem operis, occipite cauatam, e IOANN. BAPTISTAE CASALII museo sistit, quod restituti visus monimentum mulierem, oculis fortassis laborantem, SALVTI adpendisse, vir doctissimus censet y. Recentioribus temporibus id saltim ab illis, qui Christianis sacris initiati sunt, factum esse, certissime constat. Disertis verbis id docet THEODORETUS z: "Ὅτι δὲ τυγχάνουσιν ὧν περ αἰτῆσιν οἱ πιτῶς ἐπαγγέλλοντες, ἀναφανδὸν μαρτυρεῖ τὰ τρίτων ἀναθήματα, τὴν ἰατρείαν δηλῶντα. Οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν, οἱ δὲ ποδῶν, ἄλλοι δὲ χειρῶν, προσφέρουσιν ἐκλυτώματα. Καὶ οἱ μὲν ἐκ χρυσοῦ, οἱ δὲ ἐξ ὕλης ἀργύρου πεποιημένα a.

SECTIO

negligentius adspiciens, grauissime in eiusdem errauit expositione. Vide *lib. cit. Cap. 34. p. 864.*

x) *Lib. cit. Cap. 7. p. 788.* De eiusmodi digito votiuo confer LAVR. BEGERI *Thesaur. Brandenb. Vol. III. p. 405.*

y) *Ibid. Cap. 35. p. 869. et 870.*

z) *Opp. Tom. IV. Lutetiae Parisior.*

1642. edit. Θεραπευτικῆς *Serm. VIII. περὶ τῶν Μαρτύρων τιμῆς p. 606.*

a) Plura ad hoc argumentum spectantia, amplius adhuc partim pertractata, conferri poterunt in nostra *Exercitatione, de Principibus Diis, Artis Medicae tutelaribus, apud veteres Graecos atque Romanos, Lipsiae 1735. edita, § XV. p. 15. § XVI. p. 25. § XVII. p. 31.*

G

SECTIO III.

DE

IPSIS INCREMENTIS ARTIS MEDICAE
 PER EXPOSITIONEM AEGROTORVM IN VIAS
 PVBLICAS ET TEMPLA.

§ I.

*De ipsis incrementis artis medicae per expositionem aegrotorum in vias
 publicas.*

Quid retulerit vtilitatis ars medica ex vtriusque expositionis aegrotorum in loca publica specie, fusius vt demonstramus, instituti iam exigit ratio, ideoque de singulis in praesentia figillatim. Loquuti sumus primum de consuetudine, aegrotos in vias publicas deponendi. Quidnam inde proficere potuit ars salutaris? Quam plurima sane. Generatim enim ex natura et indole huius ritus, tot gentibus vsitati, clarum est, experimenta in aegrotis publice esse facta, tunc etiam necessario morbi naturam, progressum et euentum fuisse a compluribus obseruatum, animaduersum deinceps diligentius, quid profuisset laborantibus, vel contra; quaenam tandem effecta fuerint, notatum fuisse, remediorum, consilio praetereuntium adplicatorum: hinc in dies, iterum iterumque accedente noua experientia, artem sensim paullatimque factam fuisse maiorem. Sed horum omnium memoria sane cito euauisset, nisi eidem conseruandae omnibus prospexissent modis. Quid ideoque melius, quid sapientius fieri potuit, quam vt in sacris locis et templis obseruata sibi saepius, et vsu confirmata perscriberent?

rent? ibi enim fiebant publici iuris, nec erat timor eorum facile amittendorum. Haec vere ita facta fuisse, docere videtur *compositio variorum medicamentorum*, immo *ipsa medicamenta*, et tandem *instrumenta*, quibus manu medemur morbis, quorum in templis antiquissimis temporibus inventorum apud varios scriptores fit mentio. Obiicere quis poterit, haec inuenta medicamenta et ipsa, et descripta tantum, instrumentaque, fortassis reliquias esse *Donariorum*, Diis ab incubantibus in eorum templis consecratorum, ideoque eorum cognitionem magis pertinere ad artis medicae incrementa, per expositionem in templa, quam illam in vias publicas, et res per speciem veri satis est similis. Illa vero, quae iam in medium sumus prolaturi, partim in templis inventa referuntur, vbi ne verbo quidem, *incubationis* ritum obtinuisse, rerum gestarum scriptores perhibent. Stat etiam a partibus nostris vir, summus OLAVS BORRICHIVS^b, qui eandem sequitur sententiam. *Sed praeter illa somniantium pharmaca*, inquit, *quis dubitet, cetera quoque remedia ab insulae colonis descripta fuisse, quae iam saepe siue casu, siue ratione inuenissent?* et paullo post: *Certum ibi (in Aegypto) aegros variis templis incubuisse, ut sanitatem ab ISIDE deposcerent, saepius in viis publicis, ut a praetereuntibus sine mysterio discerent medelas, et tandem de remediis ex triuiis conquistis, et in aedem AESCVLAPII, ut similitudine conducerent, translatis, loquitur.* Et profecto non omni, hoc adferentes, destituimur veterum scriptorum auctoritate. PLINIVS

G 2

certe

b) In *Hermetis, Aegyptiorum et Chemicorum sapientia*, ab HERMANNI CONRINGII animadversionibus vindicata, Cap. 7. § 12. pag. 71. seqq.

Quid de Isidis pharmaco et incubationibus, item Hippocratis gestis in aede AESCVLAPII censendum?

certe in loco ^c, quem paullo superius, alia de caussa citantes, diligentius sumus contemplati, hanc nostram sententiam egregie corroborare videtur. *Tunc eam* (medicinam) *reuocauit in lucem* HIPPOCRATÈS, *genitus in insula Coe, imprimis clara et valida, et AESCVLAPIO dicata. Is, quum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius Dei, quid auxiliatum esset, vt postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque, vt Varro apud nos credit, templo cremato, instituisse medicinam hanc, quae Clinice vocatur.* Hic PLINIUS generatim, liberatos morbis scribere solitos fuisse in templis, quid auxiliatum esset, adfirmat, et curatos a Diis per *incubationem*, ne verbo quidem tangit, licet nos non lateat, hoc templum eadem perillustre fuisse.

§ II.

Defectus testimoniorum hac de re in veterum scriptorum monumentis. Res argumentis quincitur. Emplastra in templo VULCANI ad Memphim descripta inuenta. DAN. CLERICI sententia de medicamentis, Isis dictis. Collyrium templo Epheso testamento relictum ab auri fabro. ANTIOCHI Theriaca dedicata. IO. ALB. FABRICIUS notatus, SALOMONIS liber curationum in templo Hierosolymorum.

Remediorum, quae iam figillatim recensimus, in templis perscriptas compositiones, ex hac aegrotorum expositione in vias publicas, aliquam certe partem, fortassis fuisse profectas, pro comperto et cognito habemus. Nos vero disertis veterum scriptorum destitui testimoniis, profecto nulli miramur. Ritus enim est omnium longe antiquissimus, vt fere nihil speciatim de eodem litterarum monumentis consignatum, aetatem haec ad nostra tempora ferre potuerit. PLVTARCHVS enim, et quidam alii, superius commemorati, de eo, tanquam de consuetudine, iam tum obsoleta, et antiquissimis ante se temporibus vsitata, loquuntur. Fac propterea,

c) *Hist. Nat. Lib. XXIX. cap. 2.*

pterea, nos concedere, horum remediorum, in fanis reperi-
torum, nonnulla illuc esse translata, ab hoc vel illo sigillatim,
et priuatim in proprio corpore vsu confirmata; tunc sane
experimenta, publice facta, prae reliquis omnibus templorum
parietibus, et columnis, adscripta et inserta fuisse, omnino
colligere poterimus, quod et sub initium huius Dissertationis
demonstrauimus, huiusmodi expositionem aegrotorum, apud
nonnullas gentes, auctoritate et lege publica sancitam fuisse.
Sed ipsa haec iam citata propius videamus medicamenta.
Graecorum Medicorum, post HIPPOCRATEM, facile prin-
cipi GALENO^d HERAS quidam Cappadox vehementer lau-
datur ob insignia et, vsu comprobata, in vnum librum congesta,
medicamenta: Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ καθ' ἑν ἢ δύο μόνα (scilicet βίβλια)
τὴν γραφὴν αὐτῶν ἐποίησαντο, καθάπερ ὁ Καππαδόκης Ἡρας, ἔτ' ἀδό-
κιμον γράψας. τι φάρμακον, ἔτε τὰς σκευασίας αὐτῶν καταλιπῶν, τὰς
τε κατὰ μέρος χρήσεις ἀπάσας διελάθων. Ex hoc desumptum re-
censet *emplastrum* e, longe praestantissimi vsus, quod in VUL-
CANI templo ad Memphin inuentum contendit, cui nomen
ἸΣΙΣ^f, Επιγόνος ita enim ait: λεγομένη παρὰ τινῶν. προσηγόρευε
δὲ αὐτὴν (scilicet HERAS Cappadox) ὡς καὶ ἄλλοι τινὲς, Ἐρμω-
νος τῆ ἱερογραμματέως. ἐν ἑτέροις δ' ἀν' εὐροις γεγραμμένην ἐκ τῶν ἀδύ-
των εἶναι καὶ τὴν δὲ κατὰ τὸ Ἡρασιεῖων ἐν Αἰγύπτῳ καθάπερ καὶ τὴν
διὰ τῆ δικλᾶμνε, τὴν μὲν τοι συμμερίαν τῶν συντεθέντων αὐτὴν ἀπλῶν
φαρμάκων, σχεδὸν ἀπαντες ἸΣΙΝ γεγράφασιν, ὥστε καὶ ἡ προγραφή
διάφορος ἢ, μὴ δόξης ἑτέραν, εἶναι καὶ ἑτέραν, τὴν τ' ἐκ τῶν ἀδύτων ἱε-

G 3

ξάν,

d) Opp. edit. Basil. Part. II. περὶ
συνθέσεως τῶν φαρμάκων τῶν κατὰ
γένη βιβλ. β'. p. 328.

e) E. c. βιβλ. ε'. p. 378.

f) DAN. LE CLERC Histoire de la
Medecine Part. I. Liv. I. Chap. 6. p.

17: Il se trouve dans les anciens re-
cueils de medicamens de certaines
compositions, qui portent le nom d'
Isis; mais il y a plus d'apparence,
qu' on leur avoit donné ce nom pour
les faire valoir, qu' il n' y en a, qu'
ISIS elle même les eût décrits.

ραν, καὶ τὴν Ἑρμῶνος τῆ ἱερογραμματέως, καὶ τὴν Ἐπιγόνου. ἅπαντα γὰρ ταῦτα προσαγορεύεται. Et idem s alius eiusdem *emplastri*, *sacri* dicti, et in eodem fano inuenti, sic facit mentionem: Καὶ τὴν διὰ δικτάμνου σκευαζομένην ἔμπλαστον ἸΕΡΑΝ ὀνομάζουσιν, εὐρεῖσθαι λέγοντες καὶ ταύτην τὴν γραφὴν ἐν τῷ κατὰ Μέμφει Ἡφαίτειῳ, μέμνηται γὰρ πάντες αὐτῆς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις συμμετρίαις, ἢ βραχύ τι διαφερέσαις ἀρκέσει δὲ καὶ περὶ ταύτης τὴν τῆ Ἡρα παραγράφαι λέξιν ἕτως ἔχουσαν ἸΕΡΑ ἢ ἐκ τῆ ἐν Μέμφει Ἡφαίτει. ποιεῖ ἐπὶ προσφάτων ἐναίμων ρευματικῶν, πρὸς νέρων διακοπὰς, παλαιὰ ἔλλη ὑπόνομα, θλάσματα, reliqua. Tanta quoque apud Graecos antiquis temporibus ciuium fuit in salutem publicam pietas, vt, de hoc vel illo salutari medicamento, eiusdemque vsu praestantiori, edocti, eadem silentio transire, religioni sibi ducerent, quin etiam, vt boni ciuis officio facerent satis, *ipsum medicamentum* Diis in templis, ceu donum, dedicarent, ex quo omnes publice deinde possent proficere. Praeclarissimum eius rei exemplum, et dignum, quod hunc in locum conferatur, relatum legimus apud ΑΕΤΙΥΜ^h, de auri fabro, qui compositionem κολλυρίε cuiusdam, pereximii vsus, *templo Ephesio* testamento reliquit. En tibi ipsius, historiam enarrantis, verba: Κολλύριον οἰδημάτιον, τοῖς βλεφάροις ἐπιφέρει, διαθήκης ἐπικαλούμενον τῆ χρυσοχόου, ὃ κατέλιπεν ἀποθήσκων τῷ Ἐφεσίου ἱερῷ, ὥστε τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καταλιμπανομένους ἐν τῷ ἱερῷ ὑγιάζεσθαι. εὐρέθη δὲ ὑπὸ Ἀδριανῆ Καίσαρος. ποιεῖ πρὸς ἐπιφορὰς τραχωμάτων καὶ πρὸς πάντα τὰ ἀπεγνωμένα πάθη φλυκταίνας ἰᾶται. cetera.

Sed quid haec de ciuibus praedicemus? immo potius hoc dignis laudibus euehamus, ne reges quidem id facere erubuisse,

g) *Loc. cit.*

h) *Edit. ALDIN.* βιβλ. ἐβδόμ. ρ. 148. a.

buisse, cuius rei, ab ANTIUCHO rege factae, nobis auctor est C. PLINIUS SECVNDVS i: *Sed discessuri ab Hortensii, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus aduersus venenata animalia, incisam lapide versibus in limine aedis AESCVLAPII.* Hic saltim generatim agit de ANTIUCHI theriaca, in templo dedicata, sed in sequentibus paullo magis diserte id indicat^k: *Non omittenda est et theriaca, qua ANTIUCHVS rex aduersus omnes serpentes utebatur, praeter aspidem, quae adeo probata est experimentis, ut apud insulam Coum in templo AESCVLAPII incisa sit in lapide.* Et in hoc tandem loco omnium optime^l: *Vt serpilli potentiam intelligas, subdidi theriacam in templo AESCVLAPII ab ANTIUCHO, rege Syriae, versibus dedicatam, in qua non leuem meruit portionem.* Exinde luculenter adparet, quid commiserit erroris summus IO. ALB. FABRICIVS, id in APOLLINIS templo factum fuisse, ex his PLINII locis falso adfirmans^m, qua quidem de re iam aliis fuit notatusⁿ. Non vero Graecis tantum, sed sacrae etiam genti, consuetudinem hanc sollemnem fuisse, ut remedia saepius comprobata, in templis perscripta, adseruarent, omnino testaliber ille, SALOMONI, licet falso, adscriptus, cuius meminisse hic operae pretium erit, in quo omnium morborum curationes contentae dicuntur, limini templi Hierosolymorum inscripto,

i) *Hist. Nat. Lib. XX. Cap. 100. Tom. IV. Edit. cit. p. 95.*

k) Vel alius quidam, quod nonnullis videtur, PLINIUS VALERIANVS *de re medica, Lib. III. Cap. 57. edit. Basil. 81.* Vide, sis, DAN. LE CLERC *Histoire de la Medecine Part. III. Liu. 2. Chap. 2. p. 648. seqq.*

l) *Loc. cit. Lib. IV. cap. 38.*

m) *Bibliothec. Graec. Vol. XIII. p. 64. Lib. VI. c. 9. ANTIUCHVS, Syriae rex, qui antidotum illud celeberrimum, theriacam, in templo Aesculapii versibus dedicauit, teste PLINIO Lib. XX. Hist. Nat. cap. vlt. siue in templo Apollinis, ut scribit PLINIUS VALERIANVS.*

n) Vid. DAN. VINKIUM *loc. cit. Sect. I. Cap. 6. p. 94.*

scripto, de quo ita est apud SVIDAM^o: Ἡ Σολομῶνος βίβλος ἰαμάτων πάθους παντός, ἐγκεκολλημένη τῇ τῆ' ναῖ φλιᾶ. Ταύτην ἐξεκόλαφεν Ἐζεκίας, ὁ προσέχοντος τῆ λαῖ τῷ Θεῷ, διὰ τὸ τὰς θεραπέας τῶν παθῶν ἐνθένδε τῆς πάσχοντες αὐτῆς κομίζεσθαι, περιορῶντας αἰτεῖν τὸν Θεόν. Hic suboritur quaestio: Fueritne inter has SALOMONIS curationes etiam quaedam factae in aegrotis, qui in vias publicas a IVDAEIS fortassis depositi fuerint? Responsionis loco notam N. L. dubii adponere cogimur, nondum enim nobis satis de eo constat, fueritne ritus exponendi aegrotos in vias publicas, et antiquis et recentioribus temporibus, apud IVDAEOS, vel contra; neque vllum scriptoris, id adfirmantis, locum inuenire possumus, quo fulciamur, licet omnem adhibuerimus operam, neque DOVG-TAEVS, VINKIVS, alique, vti in cassum facere nitebantur, quid adtulerunt dignum, cui fidem habere possimus.

§ III.

Medicamentorum compositio non tantum descripta in templis, sed etiam ipsa remedia, ibi collocata. Item instrumenta chirurgica. CAELIVS AVRELIANVS explicatus. Voluptas et Febris Deae Romanorum.

Ex his huc vsque adlatis non dubium est, quin clarum fiat, immo pro re transacta habeatur, varias veterum gentes *medicamenta*, vsu confirmata, etiam sine *incubatione* in templis perscripsisse. Nunc efficiendum id vnum restat, non *compositionis remedii* cuiusdam tantum *descriptionem* in fana fuisse perlatam, sed etiam *ipsa medicamenta*, et *instrumenta*, quibus laborantibus subuentum esset, ibidem esse suspensa. De his primo loco agendum erit, quippe quorum relicta monimenta antiquiora omnino sunt. Sed haec omnia sane in vnum tantummodo coeunt, vt ita dicam, et vel hoc careremus,

o) Edit. LVDOLPHI KYSTERI Tom. I. p. 681. in voce Ἐζεκίας.

mus, nisi idem beneficio CAELII AVRELIANI, EX ERASISTRATO, antiquissimo quodam Medico, conseruatum, deberemus, qui haec litterarum monumentis consignata reliquit^p: ERASISTRATVS plumbeum, inquit, odontagogum, quod nos dentiducum dicere poterimus, apud Delphum in APOLLINIS templo, ostentationis caussa, propositum, quo demonstratur, oportere eos dentes auferri, qui sint faciles, vel mobilitate laxari, vel quibus[†] sufficiat plumbei ferramenti conamen[‡] ad summum^q. In hoc loco circa expositionem vocis *ostentationis* facile haerere aliquis posset, quid significare debeat? iactantiae enim caussa hoc factum esse, quis crediderit? Mea quidem ea est sententia, hic vocem ita sumi, vt est eius prima vis atque potestas, scilicet *odontagogum* esse propositum, vt *saepius ostenderetur*, et audaciores commonefierent, ne temere dentes trahere conarentur. Fueritne vero hoc suspensum *odontagogum* adhibitum antea, nec ne? liquido adfirmare vix audemus, quod in re antiquissima, obscura, et tenebris penitus offusa, non cernere, saltem coniiicere, liceat. Sed pergamus tandem ad *medicamenta ipsa*, in fana translata. Horum quidem rarior fit mentio apud rerum gestarum scriptores, bina tamen exempla, eius rei probandae caussa, in praesentia sumus adlaturi, ex quorum primo veri esse simile videtur, *remedia, ore adsumta*, in templa fuisse relata, ex altero vero elucet, *ipsa, externe adplicata, corpori adpensa, amuleta* scilicet, ibidem collocata fuisse. Ita PAVSANIAS^r narrat, in *Sicyoniis* esse fanum APOLLINIS *Lycaei*, quippe qui id nominis sit adeptus, quod

per

p) *Morborum Chron. Lib. II. cap. 4. de Dolore Dentium, Edit. ALMELOVEENII p. 375.*

q) Vid. THOM. REINESII *Va-*

riar. Lect. Cap. 12. p. 538.

r) In *Corinthiacis, siue Lib. II. Cap. 9. p. 133.*

† forte addenda: n.
‡ f. adsumta.

per oraculum, quum lupi ouilia vastarent et exinanirent, suaserit, vt *ligni* cuiusdam *aridi* monstrati *corticem*, cum carne commixtam, lupis deuorandam porrigerent, omnibus, quotquot eandem gustauerant, continuo extinctis. De quo *ligno*, deinceps in fanum, iam commemoratum, translato, ibidemque adseruato, neque tum vlli noto, haec addit: Τὸ ξύλον δὲ ἐκεῖνο, ἔκειτο μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λυκαίης. ὅτι δὲ ἦν δένδρον, εἰδὲ οἱ τῶν Σικυωνίων ἐξηγήται συνήδεσαν. Quum itaque ex his cognoscamus, eam fuisse diligentiam veterum, vt etiam illa, quae, animantibus brutis diuino oraculo profuisse, animaduernerent, curatius in templis conseruarent: veri profecto simillimum est, eosdem illa, quae, hominibus Numinum consilio salutaria fuisse, obseruabantur, hoc maiori diligentia in iisdem custodisse. Quod vero ad *amuleta* attinet, eadem in fanis Deorum esse suspensa, ex iam sequuturis clarum fiet. Veteres Romani non salutaria tantum, leges sapientissimas, et instituta, a Graecis petierunt, sed luxum etiam inde mutuati sunt et superstitionem, et, non contenti innumera fere Graecorum Deorum multitudine, addiderunt potius adhuc plura, ridiculaque; immo eorum superstitio vsque eo fuit progressa, vt ne vitia quidem, et morbos, Deorum in numerum referre, erubescerent. Ita apud varios scriptores fanorum, *Voluptati* factorum^s, passim occurrit mentio, et *Febrem* pro Dea Romae esse habitam, diuinoque honore cultam, et illi tria fuisse dedicata templa, pluribus testatur VALERIUS MAXIMVS^t: *Febrem*, (Romani) *ad minus nocendum*, *templis* colebant: *quorum* *adhuc* *unum* *in Palatio*, *alterum* *in area Marianorum* *monimen-*

s) CICERO *de Nat. Deor.* II. Cap. 23. IOAN. ROSIN. *Antiq. Rom.* Cap. 19. p. 172.

t) *Lib. II. Cap. 5. n. 6. Edit.* ABRAHAMI TORRENII, *Leidae* 1726. p. 164. *seq.*

nimentorum, tertium in summa parte Vici longi exstat. Immo non desunt documenta, ex quibus cognoscimus, eidem, ut aliis Diis Seruatoribus, pro recuperanda salute, vota fuisse facta, eandemque ibidem honorificis admodum adpellatam esse nominibus. Eiusmodi quoddam nobis peregregium sistit monumentum I. P. TOMASINVS ^u:

FEBRI. DIVAE. FEBRI
SANCTAE. FEBRI. MAGNAE
CAMILLA. AMATA. PRO
FILIO. MALE. AFFECTO. P.

In templa, paullo ante commemorata, remedia, quae corporibus aegrotorum adnexa fuerant, delata fuisse, idem VALERIVS MAXIMVS in iam recensito loco testatur. Ex quibus omnino patet, iam tum temporis curationem febrium per amuleta tentatam fuisse, quod vel hodie vetulae edentulae, et cum illis haud pauci medici, si hi id nominis merentur, superstitiosi, irrita licet conatu, facere non dubitant.

§ IV.

Incrementa artis Medicae per expositionem aegrotorum in templa. Monumentum hic delineatum exponitur. Speciatim inscriptio prima. Sculptorum vitia. Notatus HIERONYMVS MERCVRIALIS, et plurimi eum sequuti. Quid ζῶσος ἀστῆς explicatur ex locis noui foederis, SOPHOCLIS, aliorumque. Sub quo ANTONINO positum hoc monumentum?

Et haec de incrementis artis Medicae per expositionem aegrotorum in vias publicas dicta sufficiant: Nos iam ad illa transferamus contemplanda, quae per incubationem artem cepisse certius constat. Ex illis, quae superius de APOLLINIS et AESCVLAPII, immo aliorum Deorum, templis, incubatione aegrotorum claris, pluribus exposuimus, spes affulsit, uqs in Donariis,

H 2

nariis,

^u) In Libro saepius laud. cap. 35. Vota pro aegrotantium salute, p. 867.

nariis, quae a conualescentibus, gratiarum agendarum causa, posita et suspenfa retulimus, aliquid esse inuenturos, vnde clare demonstrare possemus, quid vtilitatis inde in artis Medicae augmentum profectum sit, praesertim quum ibi euicimus, illorum *Donariorum*, innumerorum fere, quamdam fuisse speciem, in qua et morbi ratio, et eiusdem medela, a Diis praescripta, exposita erat. Sed iniuriae temporis tribuimus, ex horum tanta multitudine, huiusmodi vnum tantum, quod quidem nouimus, illud vero peregregium, et verissimum veteris splendoris monumentum, haec vsque ad nostra tempora tulisse aetatem. Tabula haec est marmorea, quae in *templo AESCVLAPII Tiberino* inuenta dicitur, et quam adhuc suo tempore Romae apud *MAFFEOS* conseruatam confirmat *HIERONYMVS MERCVRIALIS**, vir de elegantiori Medicina bene meritus, cuius elegantissimam figuram, *EXI. GRVTERO* mutuatam, hic diligentius exsculpendam curauimus, singulorum sigillatim addituri expositionem. Quatuor continet haec tabula inscriptiones, et, sub *ANTONINO* Imperatore positam fuisse, prior earundem demonstrat. De iis generatim hoc notatum velim, eas antiquam illam prae se ferre scribendi simplicitatem, hinc, illas genuinas esse, nec a recentioribus dolo suppositas, nobis persuaderi, facile concedimus. Non possumus quidem non confiteri, in earum sculpendarum ratione passim non nihil irrepsisse vitii, ita, vt haud raro littera cum alia simili commutata videatur, id quod, ipsum monumentum curatius contemplaturi, diligentius indicabimus; sed, haec leuiora eius auctoritati fidem non derogatura esse, confidimus, praecipue, quum in quam plurimis eiusmodi veterum monumentis obseruemus, operarum vitiiis haud raro

x) In *Arte Gymnastica, Lib. I. Cap. 1.*

ro quid esse peccatum. Harum prima inscriptio haec est: Αὐταῖς ταῖς ἡμέραις Γαίῳ τινὶ τυφλῷ ἐχρημάτισεν, ἐλθεῖν ἐπ - - -
 ἰερόν βῆμα καὶ προσκυνῆσαι, εἶσα ἀπὸ τῆ δεξιᾶ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἀριστε-
 ρόν, καὶ θεῖναι τῆς πέντε δακτύλου ἐπάνω τῆ βύματος, καὶ ἄραι τὴν
 χεῖρα, καὶ ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῆς ἰδίας ὀφθαλμοῦς. καὶ ὁρῶν ἀνέβλεφε
 τῆ δῆμῃ παρεστῶτος, καὶ συγχαιρομένῃ, ὅτι ΖΩΣΑΙ ἈΡΕΤΑΙ
 ἐγένοντο ἐπὶ τῆ Σεβαστῆ ἡμῶν Ἀντωνείνῃ.

Quam sic reddimus Latinam:

Hoc tempore Caio cuidam caeco oraculo fuit responsum, ut, ad aram accedens, adoraret Numen, dein a dextra parte ad sinistram iret, et quinque digitos in ara post, quam collocasset, manum rursus inde reciperet, et propriis imponderet oculis. Et continuo recuperavit visum, circumfusa concione populi, una cum eo laetantis et congratulantis, quod efficacissima et praesentissima Diuinae potentiae haec suppeterent documenta, (quod oraculis Diuinis tam egregie responderent effecta y) temporibus Imperatoris nostri ANTONINI.

Leuiora vitia, quae in Graeca inscriptione vel negligentia sculptoris, vel incuria describentium, irrepsisse videntur, haec animaduertimus. In linea secunda pro εἶτα, εἶσα, in tertia βύματος, pro βήματος, in quarta linea ἐπιθεῖναι male diuulsum est, et ἐπιθεῖναι positum inuenitur. Vocem ζῶσαι, quae est in quinta linea, falso habet pro errore HIERONYMVS MER-

H 3

CVRIA-

y) Vtra harum explicationum sit veri similior, magisque arrideat? iudicent eruditi. Priorem quidem satis, quod videtur, optimorum scriptorum confirmatam testimoniis, quilibet mox cognoscet: altera tamen adhuc magis propria, et ad hunc nostrum locum vere adcommodata, esse obseruatur. Haufimus eandem

ex luculento STRABONIS loco, superioris p. 32. iam adlato, qui de SERAPIDIS templo Canopico, incubatione claro, exponens addit: Συγγράφουσι δὲ τινες καὶ τὰς θεραπείας, ἄλλοι δὲ ἈΡΕΤΑΣ τῶν ἐν ἁῦθα λογίων. Hic ἈΡΕΤΑΙ λογίων nihil aliud significant, quam: oraculorum euenta, effecta, editis oraculis respondentia.

CVRIALIS^z: qui, pro ζῶσαι, frigide ponendum putat τόσσαι, et plurimi eundem sequuti, H. CONRINGIVS^a, I. P. TOMASINVS^b, DAN. CLERICVS^c et GVILIELM. FLEETWOOD^d, hac sententia nixi, Latine reddunt *grandia*, vel *tanta*. Sed longe excellentius, et magis ἐμφαντικῶς dictum est ζῶσαι ἀγεται, quam τόσσαι ἀγεται, praecipue, quod τόσσαι, pro τόσαι non, nisi poetis, HOMERO in primis, et HESIODO, dictum, inueniatur. Audacius fortassis ζῶσαι ἀγεται translatae videbuntur per *efficacissima et praesentissima potentiae Diuinae documenta*, sed singulorum addituri sumus rationes. Vox ἀγεται generatim quidem dicitur *virtus*, interdum vero etiam *bonitas*, *excellencia*, *elegantia*, *perfectio*, *benignitas*, *liberalitas*, *gloria*, quod optime demonstrat eruditissimus Medicus, THOMAS REINESIVS^e. SOCRATES apud PLATONEM in Cratylo eam significare, ait, primum εὐπορίαν, *facilem et expeditam rerum et consiliorum facultatem*, deinde λελυμένην τὴν ῥοὴν τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς, hoc est: *solutum, et quasi alueo secundo manantem, bonae animae fluxum*, vt praeclare obseruauit HENRICVS HOOGVEEN^f. Immo, hanc vocem a sacris scriptoribus adhiberi de Deo, animaduertimus, si eius adfectiones generatim^g, et speciatiim *summam potentiam*, vna voce designare

z) De Arte Gymnastica Lib. I. Cap. 1. p. 24

a) In Dissertatione de Incubatione § XXXVI.

b) In Libr. saep. cit. cap. 7. p. 783.

c) Histoire de la Medecine Part. I. Livr. I. chap. XX. p. 64.

d) Inscript. antiqu. Syllog. Part. I. pag. 38.

e) Variar. Lection. Lib. III. Cap. 5. p. 430.

f) In notis ad FRANCISCI VIGERI librum: De praecipuis Graccar. Diction. Idiotismis Cap. 3. p. 56. Ed. Lugd. Bat. 1742. Ipse etiam VIGERVS dignissimus, qui conferratur, de voce ἀγεται plurima egregia adferens.

g) Tunc haec vox in numero, qui multitudinem designat, posita inuenitur. Vid. IO. CHRPH. WOLFFII Cur. Philol. et Crit. Vol. IV. p. 184.

re volunt. Ita S. PETRVS^h: Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτῆ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δαδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῆ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς. Ad quem locum IOAN. FRID. HOMBERGKⁱ: *Certum est, inquit, et extra omnem contradictionem positum, verbum ἀρετῆ optime de Deo dici, illique conuenire, sed non sub notione virtutis, verum potentiae. Sic enim omnes Graeci hoc vocabulum usurparunt, et ipse PETRVS^k Deo tribuit ἀρετὰς. Et HESYCHIVS disertè dicit: ἀρετῆ, id est, θεῖα δύναμις^l. Quis itaque dubitabit, in hac inscriptione ἀρετῆν significare Diuinam potentiam, quum de AESCVLAPIO, oraculum edente, verba fiant? Sed quod hic loci ἀρεταὶ in numero plurium positaе sint, nec potentias Latine dicere liceat, commode exprimi posse, confidimus, per potentiae Diuinae documenta, id est, potentia Diuina saepius commonstrata, quae vero vox magis adposite et neruose ἀρεταῖς iungi potuisset, quam ζῶσαι? quippe quam vtramque coniunctim Latine reddimus efficacissima, et praesentissima potentiae Diuinae documenta. Hanc vim et potestatem huic voci vt assignemus, commovemur, confirmati duplici peregregio SOPHOCLESIS exemplo, quippe qui in loco quodam^m haec habet:*

Ὡς τοῖσιν ἐμπείροισι καὶ τὰς συμφορὰς
ΖΩΣΑΣ ὀρῶ μάλιστα τῶν βελευμάτων,

vbi scholia antiqua ζῶσας quam optime exponunt per ἐνεργασίας; et in alioⁿ:

Μαν-

h) Epist. II. Cap. I. v. 3.

i) In Parergis Sacris, Amstel. 1719. edit. ad h. l. p. 363.

k) Ep. I. Cap. II. v. 9.

l) Conf. IOAN. ALBERTI Observationes philologicas in sacros nouifocderis libros p. 459. et I. CHRPH.

WOLFII libr. cit. vbi in eundem locum est commentatus p. 184.

m) In Oedipo Tyranno v. 43. Edit. Cantabrig. p. 67. Conf. Scholia TRICLINII p. 202.

n) In eadem tragoedia v. 489.

Μαντεῖα τὰ δ' αἰεὶ

ΖΩΝΤΑ περιποτᾶται,

quae per ἰσχύοντα τῆ ἀληθείᾳ scholia antiqua explicant. Sic ipse Deus O. M. passim in sacro Codice dicitur Θεὸς Ζῶν, et αἰεὶ Ζῶν, cuius auxilium scilicet praesens est et certissimum^o.

Quod ad ipsam caecitatis curationem, quae hic describitur, attinet, omnino cum omnibus aliis concedimus, superstitiosam fuisse et fictam, vel, si vere ita accidisset, plane miraculosam, id quod etiam, a veteribus creditum fuisse, inde cognoscimus, quoniam eandem ad Ζῶσας ἀρετὰς referebant. Tandem de hac re efficiendum restat, sub quo ANTONINO, cuius mentio in hoc monumento facta, id accidisse veri simile sit? Crediderim equidem, temporibus M. AVRELII ANTONINI Philosophi, et addam rationes. Constat inter omnes, utriusque ANTONINORVM, Pio et Philosopho, ob singulares virtutes habitos fuisse diuinos honores, templa dedicata, flamines constitutos, in hoc vero colendo usque eo populi progressam esse superstitionem, ut illum sacrilegum iudicarent, qui eius imaginem in sua domo non haberet^p, immo non defuisse, qui *somniis multa praedixisse futura, et vera, concinuerint*. Quidni ex his coniciamus, populum ea de causa congratulatum, et vna laetatum esse summo opere cum homine, oraculi effato caecitate liberato, quod vel fortassis putarent, hoc oraculum ipsum ab ANTONINO suo diuino afflatu esse editum^q, vel saltem, inde peti posse diuinitatis sui

o) In *Epist. ad Hebr. cap. III, 12. VII, 25.*

p) IULIUS CAPITOLINVS in *vita eius cap. 18. p. 395. Edit. Script. Hist. Aug. c. n. var. Lugd. Bat. 1671.*

q) IS. CASAVBONVS in *notis ad CAPITOLINI locum: Videtur, in-*

quit, significare, solitam in MARCI templis exerceri τὴν δι ἐγκασιμῆσεως μαντικὴν: consultoresque inibi incubantes somnia captasse, ut in AESCVLAPII templis, et aliis quibusdam, fieri solitum.

fui Imperatoris testimonium, confiderent, tamquam ex re, singulari fauore et beniuolentia Deorum erga ANTONINVM facta? Sed de hac re liberum cuique iudicium erit, nobis quidem haec coniectura a veritate propius abesse videtur.

§. V.

Secunda inscriptio explicata. Ratio versionis reddita. Operarum vitia. H. CONRINGIVS et GONSALIVS DE SALAS refutati. Vera et legitima haec fuit morbi curatio.

Alteram inscriptionem huius monimenti nunc fistimus:

Λεκίς πλευρειτικῶ καὶ ἀφηλπισμένῳ ὑπὸ παντὸς ἀνθρώπου ἐχρημάτισεν ὁ Θεὸς ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τῆς τριβώμης ἄραι τέφραν καὶ μέτ' οἴνου ἀναφυεῖν καὶ ἐπιθεῖναι ἐπὶ τὸ πλευρόν. καὶ ἐσώθη, καὶ δημοσίᾳ ἠυχαρίστησεν τῷ Θεῷ, καὶ ὁ δῆμος συνεχάρη αὐτῷ.

Quae ita a nobis Latina donatur ciuitate:

Lucii cuiusdam filio pleurítico, (lateris dolore acuto laboranti,) cuius salutem omnes diffidebant, Deus oraculum edidit, ut, ad aram adgressus, cineres inde sumeret, et cum vino commixtos lateri imponeret. Et conualuit, et publice Diis egit gratias. Populus vero cum eo laetatus, et congratulatus est.

Audacius paullo factum esse videbitur, nos contra omnes alios, qui *Lucium pleuriticum* habent, vertere *Lucii filium pleuriticum*; sed videamus, quibus modis nostram confirmare possimus sententiam. Inuenitur in ipso monimento positum: Λεκίς πλευρειτικῶ καὶ ἀφηλπισμένῳ. Omnes alii, Λεκίς, sculptorum negligentia, positum esse pro Λεκίῳ, putant, ideoque hoc in eius locum substituunt. Ego vero crediderim, loci cuiusdam explicationi quouis modo ante subueniendum esse, quam aliquid temere et sine auctoritate in eodem mutare audeamus, malim propterea explicare, *Lucii filio*, quam *Lucio*, licet non lateat, in hac loquendi ratione praeponi a scriptoribus arti-

culum, et ita praefigendum τῶ hic omiffum intelligi debere. Sed estne fatius, statuere hic ellipsin quamdam, Graecis vsitatam, quam confidentius adfirmare, erratum hic esse sculptoribus, et positum esse casum secundum pro tertio? Huc accedit, vix veri esse simile, sculptores posuisse ε pro ω, idque praecipue, quum adhuc binae voces proxime sequantur, eadem littera ω finitae, hinc operarum vitium nimis doctum videretur. Sed parum intererit, legamusne *Lucio*, vel *Lucii filio*, ideoque haec non amplius persequemur. Hoc notamus, in linea prima esse peccatum et positum πλευρεϊτικῶ pro πλευρεϊτικῶ, et in tertia ἀναφυγάειαι pro ἀναφυγάσαι. Quod spectat ad curationem pleuritici cum magmate, quod vocant Medici, ex cineribus cum vino commixtis imposito, ipsam huic morbo esse conuenientem, sumus demonstraturi, eandem a plurimorum iniuriis vindicantes. H. CONRINGIVS de omnibus remediis, quae continentur hisce inscriptionibus, inepte, et minus iuste ita iudicium tulit r: *Neque enim quidquam illorum, quo quatuor illi aegroti sanitatem recuperasse scribuntur, ad morbos curandos valuit.* Et alio in loco s: *Si enim vel quatuor illas tabulas supra allatas consideremus, (insulsum hoc dictum est, quatuor sunt quidem inscriptiones, vni tabulae insculptae, non vero quatuor tabulae,) luce meridiana clarius est, non nisi symboli loco remedia illa morbis curandis adhibita, vim ipsam suppeditantibus daemonibus.* Turpe est profecto, tantum virum in explicatione rei, quae commode a causis naturalibus deriuari et expediri potest, continuo cum vetulis malum daemonem

r) *De Hermetica Medicina Lib. I. cap. II. p. 114.*

s) *In Dissertatione de Incubatione in fanis Deorum Medicinae causa olim facta, § XL. Vide GONSALII DE*

SALAS not. ad PETRON. cap. 17.

Quum miraculosae, inquit, prorsus illae curationes sint, parum sane ex id genus tabellulis iuuari poterat primo suo ortu rudis medicina.

daemonem in auxilium vocasse, sed ita quidem facere consueverat. Sane prima inscriptio, pergit ille, *quanta quanta est, meris referta est superstitionibus, quae per se nihil, apud credulum animum vix quidquam, possunt.* Haec de prima et vltima inscriptione ambabus fumus concessuri manibus. Ceterae inscriptiones, quae adferunt remedia, sunt nullius pretii, certe illis morbis tollendis ἀνεπιτήδεια. Id quod negamus, immo pernegamus. Iustus et aequius paullo iudicarunt TOMASINVS et CLERICVS, quippe quorum prior adfirmat^t: *Secundam et tertiam saltem inscriptionem continere curationes, rationi et experientiae congruentes;* et alter^u: *Le premier des remedes, ait, que ce Dieu ordonne, est purement superstitieux, mais les trois autres sont naturels, et assez semblables à ceux, que les Medecins sont accoutumés d'ordonner en pareils cas; à celà près, que ceux d'Esculape sont assaisonnés d'un peu de superstition, ce qui aujour'd'hui aussi bien, qu' alors, sert à faire trouver les remedes meilleurs à plusieurs personnes.* De secundo et tertio constat, et in praesentia adhuc amplius id fumus demonstraturi; de quarto videat ille, neque hanc sententiam nostram facimus. Sed redeamus ad explicandam speciatim pleuritidis curationem, altera inscriptione contentam. Vel vera, vel spuria, pleuritide hunc aegrotum adfectum fuisse, concedamus; sane in vtraque morbi specie hoc iuvari potuit remedio. Si verae laborauerit pleuritidis quadam specie, resoluendo, aperiendo, et vasa corroborando, itaque morbum discutiendo, vinum cum cineribus, qui acriori sale scatent, calide impositum, magno-pere profuit. Summus HIPPOCRATES ipse, huius morbi incipientis curationem ita tentandam esse, disertis praecipit

I 2

verbis:

t) In Libro saepius laudato cap. 35. p. 865.

u) Histoire de la Medecine Part. I. Livre I. Chap. 20. p. 64.

verbis x: Ὀδύνη δὲ πλευρῆ, ἢν τε κατ' ἀρχὰς γένηται, ἢν τε ἐς ὑπε-
ρον, θερμάσμασι μὲν πρῶτον ἐκ ἀπὸ τρόπων ἐστὶ χρησάμενον πειρηθῆ-
ναι διαλύσαι τὴν ὀδύνην. Et ad idem hoc melius perficiendum in
primis *acetum* et *falem* egregie commendat y, addita tamen sa-
pientissima hac cautela z: ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμάσματα ὁ
πόνος, ἔχρη πολὺν χρόνον θερμαίνειν. καὶ γὰρ ξηραντικὸν τῆ πλεύμονος
τῆτό ἐστι, καὶ ἔμπυητικόν.

Sin *spuria* adfectus sit *pleuritide*, et a caussa frigida, et
flatibus, eiusmodique aliis illa prouenit, hoc citius effectum
huius medicamenti esse debuit, et hoc maior vsus. Ita ele-
gantissimus Graecus Medicus, AETIVS, apud quem inue-
niuntur quam plurima peregrina, de quibus recentiorum
Medicorum nonnulli, tamquam de propriis, gloriantur atque
tumescunt inuentis, de *spuria pleuritide* verba faciens a: Θερα-
πεύοντες μὲν τοι τῆς τοιαύτης, πάντα τὰ θερμαίνοντα, καὶ ῥύπνοντα,
καὶ τέμνοντα, προσοίσομεν. Ἐνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν. Καὶ πρῶτον μὲν
ἀπὸ τῶν ἀπλυστέρων ἀρχίεον. Sed qui morbi naturam cognoscit,
facile et a priori, quod vocant, colliget, eiusmodi medica-
mentum huic morbo omnino adpositum esse atque adcommo-
datum b. Haec tandem dicta non intelligi volumus, quasi
vero,

x) Opp. Tom. II. περὶ διαίτης ὀξείων.
§ XI. p. 276.

y) *ibid.* p. 277. Conferas quae
HIPPOCRATEM sequutus, hac de
re habet Vir, numquam sine hono-
re nominandus, CAROLVS PISO, in
*Selectis Observationibus et Consiliis de
praeteruisis hactenus Morbis Affecti-
busque praeter naturam, ab aqua, seu
serosa colluuie, et diluuie, ortis, ex Edit.*
H. BOERHAAVE, Lugd. 1733. Sect. III
cap. 9. de pleuritide et doloribus la-
teris p. 258. Adde nostram *Exercit.*

*Academic. de Sacchari Saturni usu
interno salutari, Lipsiae 1741. edit. p.*
11. not. q.

z) *ibid.* § XII. eadem pag.

a) βιβλ. ὀγδ. Edit. ALDIN. pag.
176. b.

b) De calidis generatim, tum et-
iam spirituosus et cineribus specia-
tim, pleuriticorum pectori non sine
vsu adplicandis, conf. MICHAEL.
ETTMULLERI Opp. Tom. II. Part.
I. p. 572. cui, quos addas, profecto
dignissimi, FRIDER. DEKKERS in
Exercit.

vero, huius morbi curationem in hoc medicamento vno positam esse, putaremus, ideoque magnum, nedum omne salutis praesidium inde esse petendum, vellemus, sed id saltim euctum cupimus, hanc medicinam hic, praecipue sub morbi initium, non absurde suaderi, et aliquam certe partem ad morbum abigendum omnino posse conferre, id quod etiam de mox subsequenti remedio Diuino dictum esto.

§ VI.

Tertia inscriptio exposita. HIERONYMVS MERCVRIALIS, H. CONRINGIVS, et TOMASINVS circa eius versionem notati. PINUS AESCVLAPIO sacra. Coniectura de lapide quodam, a M. VELSERO et ALMELOVEENIO exposito.

Curatio morbi et regulis artis, et experientiae conueniens. Quo modo desperato salutaris?

Progreditur iam inscriptio ordine tertia:

Αἷμα ἀναφέροντι Ιηλιάνῳ, ἀφηλπισμένῳ ὑπὸ παντὸς ἀνθρώπου, ἐχηματίσειν ὁ Θεὸς, ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τριβώμῃ ἀραι κόκκῳς τροβίλῃ καὶ φαγεῖν μετὰ μέλιτος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἐσώθη, καὶ ἐλθὼν δημοσία ἠὲ χαρίτησεν ἐμπροσθεν τοῦ δήμου.

Hanc in Latinam sic transferimus linguam:

Iuliano cuidam, sanguinem per os eiicienti, et omnibus desperato, Aesculapii oraculum consilium dedit, ut, ad aram accedens, sumtas inde nuces pineas cum melle tres dies comederet. Et refecta valetudine Deo gratias egit, populo praesente.

I 3

Αἷμα

Exercit. pract. p. 305. et Ill. DAN. WILHELM. TRILLERVS, Fautor et Amicus suauissimus, in Succincta Comment. de Pleuritide eiusque Curatione, Francof. ad Moen. 1740. edit. Cap. 4. § 5. p. 53. Confer optimam eorum, quae externe in hoc morbo adplicari possunt, descriptionem in IOANN. OOSTERDYK SCHACHT

Institut. Med. Pract. Traiecti ad Rhenum 1747. edit. Lib. VI. de morbis pectoris cap. 1. de Pleuritide § 30. p. 145. Quae vero externe adplicantur remedia, ea neque nimio aestu vasa crispare, neque nimio frigore multum constringere, sed primum prudenter repellendi, dein resoluendi facultate praedita esse debent.

Αἷμα ἀναφέγοντι Latine commode reddi posse, per *sanguinem per os eiicienti*, putauerim, quod scilicet haec loquendi ratio αἷμα ἀναφέγων et vomitum, et haemoptysin, et sputum cruentum,^c generatim exprimat, hinc illi omnino errent, qui nimis speciatiim explicent *sanguinem reuomentis*^d, praecipue quum maxima sit differentia inter has morbi species, nec parum interfit, vnam ab altera diligentissime distinxisse. Optime propterea omnium interpretum, et quam proxime ad rei naturam accedens, vertit CLERICVS^e per *vomissant ou crachant du sang*. Sed vnde nuces pineae in ara AESCVLAPII? Harum vsum tanti fecerunt veteres in curatione morborum, vt eas vel hac de causa Deo Seruatori, et artis Medicae tutelari, AESCVLAPIO consecrare videantur, quod IOANNEM, MEVRSII filium, ignorasse credo, quippe qui, arbores Diis sacras recensens, plura de *pinu*, variis Numinibus sacra, disputat, AESCVLAPII vero in eorum numero ne verbo quidem meminit^f. Ita huius rei excellentissimum monumentum inuenitur

c) Licet *haemoptysicos sputique cruenti* sit eadem vis atque significatio, et sub *sanguinis sputo* generatim CELSVS *De Medicina L. IV. cap. 4. § 5 p. 202. seq.* omnem ex ore sanguinis eiectionem designet, vel idem ex ipso pulmonum vase aperto, rupto, exeso, vel tantum ex gingiuis, ore, faucibus, feratur; melioris tamen doctrinae causa Ill. FRIDER. HOFFMANN. eadem a se inuicem ita distinxit, vt priorem speciem *haemoptysin*, alteram *sputum cruentum κατ' ἐξοχὴν* nominet. *Opp. Genouae 1748. edit. Tom. I. p. 296.*

d) HIERONYM. MERCVRIALIS *de Arte Gymnastica Lib. I. cap. 1. p. 3.*

CONRINGIVS in *Dissertatione de Incubatione* saepius citata, § XXXVI. TOMASINVS *loc. cit. Cap. 7. pag. 784.* Ἀναφέρειν αἷμα ARETAEVS *Cappadox* generatim designat per αἷματος ῥοὴν τὴν διὰ σώματος, a qua, tamquam species varias, quo modo distinguat: ἐμπύσιν, ἀναγωγὴν αἷματος, αἰμορραγίαν, videre pluribus erit in *Morb. Acutor. Lib. II. cap. 2. p. 11. seqq.* Confer PETRI PETITI *Comment. et Animaduers. in b. l. p. 155. seqq. Edit. HERM. BOERHAAVE Lugd. Batau. 1731.*

e) *Part. I. Livre I. Chap. 20. p. 64.*

f) In *Arboreto sacro Lib. I. cap. 15. de Pinu p. 56.* De *pinu et nucis pinea,*

nitur apud PAVSANIAM^g: Ἐσελθῶσι δὲ ὁ Θεός (AESCULAPIVS) ἔστιν ἐκ ἔχων γένεια, χρυσῶ καὶ ἐλέφαντος, Καλάμιδος δὲ ἔργον. ἔχει δὲ καὶ σκῆπτρον, καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας χειρὸς πίτυος καρπὸν τῆς ἡμέρας. Pinus fatiuae vero fructus sunt κόκκοι τροβίλας seu *nuces pineae*^h. Est inter monimenta agri Augustae Vindelicorum lapis quidam, apud M. VELSERVM expositus, et iterum ab eruditissimo ALMELOVEENIOⁱ doctissimis notis illustratus, virum vna cum coniuge ac puerulo referens, quorum hic aliquid, fructus simile, manu tenet, quod ALMELOVEENIVS, nobis cum illo omnino facientibus, pro *nucibus pineis* habet. Ambigunt, quid hoc sibi velit monumentum? Si coniecturis coniecturam addere licet, crediderim fere, vnum esse ex donariis veterum, et parentes fortassis pro filio aegroto, et postea vsu nucis pineae restituto, votum hoc soluisse lapide posito. Sed de hac re alii transigant, nostrum quidem in praesentia amplius anquirere non est. Iam faciamus τὸ ἀναφέρειν αἷμα hic *haemoptysin* significare, medicamentum hoc ex *melle* cum *nucibus pineis* omnino fuit conueniens atque adpositum. Inter frequentiores causas *haemoptyseos* esse solet commotio sanguinis longe vehementior, quam vt a vasorum robore contineri possit, ideoque ab iisdem variis modis dimittatur. Haec haud raro ab abundantia salium, muriatici in primis, in sanguine prouenit, quippe quae forma sua angulosa

pineae, variis Diis sacra, conferre poteris, quae habet elegantissimus, et non sine honore nominandus, GISEBERTVS CVPERVS in *Harpocrate* p. 40. 41.

g) In *Corinthiacis* sine Lib. II. Cap. 10. p. 134.

h) SVIDAS in voce πίτυς. πίτυς

εἶδος δένδρου κωνοφόρου ἢ παρὲς ἡμῶν τροβίλας. Vide SIMONIS PAVLLI *Quadripartiti Botanici Class. IV. v. Larix*, p. m. 599. *Francof. ad Moen.* 1708.

i) In *Coniectaneis ad Virum Amplissimum GISEBERTVM CVPERVM*, quae sunt in *Opusculis* p. 141.

lofa et rigidiori humores incidunt, eosdem in minimas diuidunt moleculas, et, ad mouendum sese summo cum impetu, duplici praecipue ratione incitant, laedunt vasa minima, deterrunt ea, atque exedunt, efficiuntque, vt acrior sanguis, ex vasis, ita laesis, dimissus, stagnet, putrefiat, corrumpat vicina, gignat ἐμπύημα, et, pure acriori per omne corpus cum sanguine transfueto, omnia perdat, hominemque lenta febri tandem exstinguat^k. Quidquid ideoque salium summam acrimoniam obtundit, et ita sanguinis fluxu reddito pacatiori, partes, antea vi humorum acriorum irruentium laesas, balsamo suo delenit atque sanat, hoc in curatione sputi sanguinis summum praestet vsum, omnino oportebit; nunc vero *nuces pineae* ita constitutae sunt, vt salium acrimoniam nonnihil infringere, et blando suo oleo angulos eorundem delenire, immo inuoluere possint, et *mel* ita comparatum est, vt, vi balsamica sibi infusa, vasa interiorius vulnerata, post sedatum humorum correctorum impetum, sanare possit, ideoque haec omnino sub initium saltim, et nisi morbus iam altiores egerit radices,

A) Ex hac causa oriundam *haemoptysin* omnium esse pessimam, periculique plenissimam, ipsius natura cognita, experientia, optimorum veterum et recentiorum Medicorum testimonia, comprobant. Ita A. C. CELSVS *De Medicina* L. IV. §. 5. p. 202. *Auctores, inquit, Medici ferunt, vel excisa parte aliqua sanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venae aperto. Primam διάβρωσιν, secundam ἔγγμοχασμὸν, tertiam ἀνασώρωσιν adpellant. Ultima minime nocet, prima grauissima. Eadem*

quidem diuisione morbi vsus summus BOERHAAVE, CELSI tamen ἔγγμοχασμὸν vocat διαπήδησιν, et quartam adiicit speciem, διαίρεσιν scilicet, quando vas rumpatur ab interna quadam distentione, quam discernit a διάβρωσος vitio, quippe in quo vas ferens sanguinem, ab humore acriori erodente demorsum aperiat. Vide eiusdem *Praelectiones Academicas in proprias Institutiones rei Medicae*, edit. ab Ill. ALBERTO HALLERO, Tom. VI. § DCCVII. p. 32. seqq. Goettingae 1744.

radices, erunt salutaria^l. Quanti fecerint veteres vsum *nucum pinearum*^m et *mellis* in curatione pectoris morborum, exinde nullo negotio cognosci poterit, quod eundem fere vbique summo opere commendent. Ita apud HIPPOCRATEM in curatione morborum pectoris *mel* omnem fere absolvit paginam, et in pectoris inflammatione eclegma ex *melle*, *nucibus pineis*, et gummi galbano speciatim commendatⁿ, et ORIBASIVS^o adfirmat, *nuces pineas* cum marubio decoctas, addito *melle*, eximium praestare vsum in tussi, raucedine, et pulmonum pituita tenaciori, curandis, immo AETIVS^p in curatione pleuritidis eclegma parari iubet ex *nucibus pineis*, cum semine lini parum tostis, admixto *melle* despumato. Ex
recen-

l) Hanc nostram de mellis virtute sententiam egregie corroborat summi H. BOERHAAVE de eadem iudicium in *Element. Chem. Lugd. Bat. 1732. edit. Tom. II. Process. 42. p. 165.* vbi, *abesse*, confirmat, *a melle puro vim calefaciendi, exsiccandi, constringendi; inesse attenuandi, detergendi, laxandi, stimulandi, cetera.*

m) *Nucum pinearum*, cum *melle* permixtarum, vsum veteres Medici, cum Graeci, tum Latini, ad vnum fere omnes in hoc casu quam maxime commendant. Vbi notatu dignissimum, illos sub voce *κόνικλος*, hos vero sub vocabulo *nucleus*, κατ' ἐξοχήν plerumque *nuces pineas* designare. Vtrumque optime HIPPOCRATIS, GALENI, ARETAEI, DIOSCORIDIS, PLINII, THEODORI PRISCIANI, aliorumque

exemplis corroborat partim PETRVS PETITVS in *Commentar. in ARETAEVUM Ed. cit. p. 245.* partim CLAVD. SALMASIVS in *Exercitat. Plin. p. 160.* et qui his addatur, omnino dignissimus, et de elegantiori, cum litteratura omni, tum in primis Medicina, excellenter meritus Ill. DAN. WILH. TRILLERVS in superius citata elegantissima *Commentatione de Pleuritide p. 193. 194.*

n) Ita *Opp. Tom. I. Ἐπιδημιῶν, VII. § 6. p. 831. II. περὶ νόσων β. § 52. seqq. p. 78. seqq.* Vid. CLERICVM in *Hist. Med. Part. I. Livre. III. Chap. 26. p. 220.*

o) *De Loc. affect. Curat. Lib. IV. cap. 77. de Tussi, etc. in Collect. STEPH. Medic. Art. Princip. p. 658.*

p) *Βιβλ. ἐγδ. Edit. ALDIN. p. 176. a. περὶ πομάτων πλευριτικῶν.*

recentioribus MICHAEL ETMULLERVS^q, vt reliquos innumeros alios taceam, et *mucum pinearum*, et *mellis vsum*, in morbis pectoris, aliisque summis laudibus extollit. Hoc tandem animaduertamus, necesse erit, et in hac tertia, et secunda inscriptione, de aegrotis dici, *eos desperatos ab omnibus fuisse*. Quo modo, rebus ita constitutis, medicamentorum commemoratorum, alias sub initium morbi adhuc leuioris cum vsu adplicandorum, ea vis atque potentia esse potuit, vt vel fere conclamatos reficerent? Crediderim equidem, experientiam veterum in arte medica, tum temporis nondum haud ita magnam fuisse, et eos aegrotos, quibus hodie, tantis instructi praesidiis, facillime restituimus sanitatem, continuo, vel leuiori morbo adfectos, pro desperatis habuisse, vel per simulationem eos pro desperatis populo vendidisse, quo magis deinde curatio eorundem, a Deo suscepta, videretur miraculosa.

§ VII.

Quartae inscriptionis expositio. Ornamenta monimenti explicata. Qua ratione vera medicina somnio monstrata? Sacerdotum artificia.

Supereft tandem quarta et vltima inscriptio exponenda et illustranda:

Οὐαλερίω Ἀπρω στρατιώτῃ τυφλῷ ἐχημάτισεν ὁ Θεὸς ἐλθεῖν, καὶ λαβεῖν αἷμα ἐξ ἀλεκισύουος λευκῆ μετὰ μέλιτος, καὶ κολλυγίς συντερίψαι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπιχεῖσαι ἐπὶ τῆς ὀφθαλμοῦ. καὶ ἀνέβλεψεν, καὶ ἐλήλυθεν, καὶ ἠυχαρίστησεν δημοσίᾳ τῷ Θεῷ.

Quam sic reddimus Latinam:

Valerio Apro, militi caeco, suafit oraculum, vt collyrio, ex galli albi sanguine et melle commixto, oculos tres dies inungeret. Et restitutis oculis publice Deo gratias egit.

In

q) *Opp. Tom. I. de pinu et pineis p. 505. et de apibus p. 698.*

In linea altera κολλυγίς positum esse videtur pro κολλύριον, et fortassis olim ita fuit scriptum, postea vero tractu temporis lineola detrita. Et in tertia linea ἐπιχεῖσαι pro ἐπιχρῖσαι. Ipsum ad medicamentum quod attinet, iam supra vberius nostram exposuimus sententiam, cui hoc additum volumus, caeco salutis spem, ne minimam quidem, inde affulgere. Probe enim scimus, nonnullos in oculorum morbis quibusdam, inflammatione et obstructione in primis, valde commendare mellis aquam destillatam^r, sed ipsa mellis substantia, et ita quidem, vti hic praecipitur, commixta, εἰδὲ γὰρ proderit, immo potius nocebit, vt taceam nunc, cum in omni, tum praecipue in illa caecitatis specie, oriunda a vitio retinae, parte sui alia infarcta, alia compressa contactaue, omnium collyriorum vsum esse absurdissimum^s. Exprimendum hoc monimentum accurate ita curauimus, vt inuenitur in IAN. GRVTERI *Syntagmate Inscriptionum*, a I. G. GRAEVIO edito, vbi in parte tabulae marmoreae, in qua effractum aliquid est, ornamentum causa adpositum esse videmus templum AESCVLAPII, ad quod *incubaturi* accedunt, et AESCVLAPIVM ipsum. Huius delineatio desumpta est ab illo AESCVLAPIO, ex albo marmore cubitali in museo OCTAVII TRONSAPELLI conseruato, cuius secum communicatam imaginem, et

K 2

ex-

r) MICH. ETTMULLERVS l. c. p. 699. et HERMAN. BOERHAAVE in libro iam citato p. 165. *Aqua illa, inquit, virtutem quamdam a spiritibus, florum melli inhaerentibus, accepit: unde mirae utilitatis habetur in collyriis, et fomentis, oculo inflammato aut obstructionibus laboranti, adplicandis.*

s) Vide excellentissimi Medici, artem suam felicissime cum geometria quondam coniungentis, et numquam sine summo honore nominandi, ARCHIBALDI PITCARNII *Opp. Lugd. Batau. 1737. edita III. Theoria morborum oculi, pag. 206. seq.*

expositionem, dedit IOAN. BAPTISTA CASALIVS^t. His huc vsque expositis addere possemus adhuc plura eiusmodi medicamenta, quae, per somnia se accepisse, somniarunt veteres: sed, quum iam eadem supra attigerimus^u, nec pluribus hic persequi cum spatii angustia, tum ratio instituti permittat, eadem apud alios conspiciere licebit^x. Id potius adhuc paucis persequamur, quo modo factum putemus, vt, saltim haud raro, accommodata, summumque vsum ferentia, medicamenta somnio viderint? Vel ipsi *incubabant*, vel sacerdotes pro illis, vt superius demonstrauius. Si prius? quid ni veri simile sit, illorum ieiunorum, varietate praeparatorum^y, animis, summa superstitione turbatis, visum esse, sibi aliquid remedii ad morbum, quo laborabant, adpositi, se obtulisse? vel si etiam absurdum esset, quod somniabant, quidni artificii sacerdotum, artis medicae peritorum, commode explicari potuit? Sin vero sacerdotes pro aegrotis somnia caperent? longe melius iis imponi potuit, et duplici modo, quod quidem videtur, commode id potuit fieri. Somnia explicando^z sacerdotes vel medicamentorum vsum

com-

t) *De profan. et sacr. Vet. Rit. Part. II. Cap. 7. De Aesculapio p. 70. seq.*

u) *Sect. II. § 3.*

x) CICERO *de Diuin. L. I. Cap. 10. Conf. ADR. TVRNEBI Aduersar. Lib. V. Cap. 20. ARTEMIDORVS in Oneirocrit. Lib. IV. Cap. 24. p. 215. Id. de somniorum euentibus, somn. 89. CONRINGIVS in saepius cit. Dissertat. de Incubatione § XXXVIII. et TOMASINVS lib. cit. Cap. XXXV. p. 565. seq.*

y) ANTON. VAN DALEN *Lib. cit. Cap. VI. p. 112.*

z) Haec pro lubitu, et in vtravis partem explicarunt, vt suorum Deorum dignitatem laborantem iuvarent. Ita maxime ridiculam divini somnii expositionem suppeditat ARTEMIDORVS *Oneirocrit. Lib. V. somn. 94. Περί ὄσχεον μέλλων τι τέμνεσθαι, ἤξατο τῷ Σαράπιδι περί τῆς τομῆς, καὶ ἔδοξε λέγειν αὐτῷ τὸν Θεόν· θαρρῶν τέμνε, θεραπευθήσει τεμνόμενος· ἀπέθανεν. Quis non credat*

commendarunt, de quibus huic vel illi morbo salutaribus, ipsis iam ex aliorum libris, vel experientia, cognitum fuit, vel eiusmodi suaserunt medicinam, cuius, ex ipsius, et morbi, natura inter se comparata, salutarem futurum esse usum sperarent. Si deinceps consilio exoptatus responderet euentus, hanc medendi rationem nouam, et usu confirmatam, retulerunt ad iam cognitam atque expertam; sin contra spe ex-ciderent, damno moniti ab eodem abstinuerunt postea medicamento. Et in neutro casu quid subierunt periculi sacer-dotes. Conualescentibus enim ex oraculo aegrotis, suorum Deorum summo opere extulerunt veritatem et potentiam; morbo vero acriori et vehementiori facto, immo morte op-pressis aegrotis, *incubantes* incusarunt, eosdem impios, et indignos diuino beneficio, ad rem sacram accessisse. AR-TEMIDORVS egregie de medicamentis, a Diis commenda-tis, differit^a, et demonstrare adnititur, nihil in iisdem inue-niri absurdum: Περὶ δὲ συνταγῶν, ὅτι μὲν οἱ Θεοὶ ἀνθρώποις συν-τάσσειν θεραπείας, μάταιον τὸ ζητεῖν. πολλοὶ γὰρ καὶ ἐν Περσγᾶμω καὶ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ, καὶ ἀλλαχῆ συνταγαῖς ἐθεραπεύθησαν. εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὴν ἰατρικὴν ἐκ τοιούτων συνταγῶν λέγουσιν εὐρεῖσθαι. ὅτι δὲ ἀναγράφουσι τινες συνταγὰς, πολλῆ γέλωτος εἰσὶ μετὰ, καὶ τοῖς ἐπιπόσοι ἀφιγμένοις φρονήσεως, ἠγῆμαι σαφὲς εἶναι. ἔ γὰρ τὰ ὀρώμενα γράφουσιν, ἀλλ' ὅσα ἀν' αὐτοὶ πλάσωσιν. Et paullo inferius aliquid adfirmat, quod omnium optime et commodissime de sacer-dotibus

credat, rem ex voto successisse, au-
toritate diuina susceptam? Sed
contra opinionem, spe irrita, mor-
tuus est. Habet vero ARTEMIDO-
RVS, vnde oraculorum consulat ve-
ritati, ἔμελλε γὰρ, inquit, ὡσπερ
θεραπευθεῖς ἀπικτος ἔσεσθαι. εἰμὸς δὲ

ἦν αὐτῷ χωρεῖσθαι τῆτο, ἐπειδὴ μὴ
ἐλύμπιος ἢ ἐλευθέριος ὁ Θεός, ἀλλὰ
χθόνιος. Egredia scilicet oppositi
euentus explicatio.

a) *Oneirocrit. Lib. IV. Cap. 24.*
περὶ συνταγῶν Edit. NICOL. RIGAIL-
ΤΙΙ p. 213. seq.

dotibus intelligi poterit atque debet: Πολλοὶ δὲ, inquit, καὶ ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους περὶ ζῶων, καὶ Ἀρχελάου, καὶ τῶν Ξενοκράτους Ἀφροδισιέως παρακηκότες ὑφ' ἑκάστον τῶν ζῶων θεραπεύεται, καὶ τί ἕκαστον φοβεῖται, ᾧ μάλιστα χαίρει, εἰς συνταγὰς καὶ θεραπείας ἀναπεπλάκασι. Sacerdotes enim, dolo ex his aliisque libris curationes morborum subripuisse, easdemque *incubantibus* pro diuinis vendidisse oraculis, immo cum haec speciatim, tum omnia oracula generatim, artificii eorum fuisse edita, omnino cognitum atque perspectum habemus, quidquid etiam summus IOANNES POTTERVS contradicat^b.

b) *An a Daemonibus processerint, an vero callidorum sacrificulorum imposturae solummodo fuerint oracula, iam diu controuertitur. VANDALEN, scriptor ille Belga, amplo tractatu posteriorem sententiam adstruere conatur, cuius argumenta non tam*

valida mihi videntur, quin facile dilui possent, si vel institutum exigeret, aut tempus mihi adforet. In Archacologia Graeca Lib. II. Cap. 7. de Graecorum diuinatione et oraculis in genere in IAC. GRONOVII Thesaur. Antiqu. Graec. Tom. XII. P. II. p. 268.

